

KASTAMONU- TAŞKÖPRÜ'DE ÇOBANOĞLU MUZAFFEREDDİN YAVLAK ARSLAN MEDRESESİ VE CAMİİ*

THE MADRASAH AND MOSQUE OF ÇOBANOĞLU
MUZAFFEREDDİN YAVLAK ARSLAN IN KASTAMONU-
TAŞKÖPRÜ

Cevdet YAKUPOĞLU**

Makale Bilgisi	Article Info
Başvuru: 29.08.2016	Received: August 17, 2016
Kabul: 01.02.2017	Accepted: February 02, 2017

Özet

Selçukluların XII. yüzyıl sonlarında Kastamonu'da tesis ettikleri bir Türkmen beyliği olan Çobanoğullarının başında bulunan hükümdarlar, Selçuklu sultanlarının destek ve himayelerinde XIII. yüzyıl boyunca siyasi ve askerî faaliyetler yürütmüşler; yaptıkları yatırımlarla Kastamonu ve havalisinin sosyal, kültürel ve iktisadi açıdan kalkınmasına öncülük etmişlerdir. Beyliğe adını veren Selçuklu komutanı Hüsameddin Çoban Bey ve torunu Muzaffereddin Yavlak Arslan zamanlarında Kastamonu güvenli bir sığınak olarak kabul edildiği için pek çok ilim adamı, şair ve edip bu şehre gelip yerleşmiş ve bu hükümdarların himayesi altında yaşamıştır. Yavlak Arslan devrinde Kastamonu'da cami, medrese, dârtüşşifa, hamam, kervansaray, zaviye vb. eserler inşa edilmiş; Kastamonu'nun nüfusunun artması ve şehirleşmesi bakımlarından büyük mesafeler kaydedilmiştir. Bu hükümdarın Taşköprü'de kendi adına yaptırdığı cami ve medrese bu bakımdan dikkat çekicidir. Bu çalışmada Muzaffereddin Gazi Medresesi ve Camii adıyla

---

**Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, cevdeyakupoglu@gmail.com.

bilinen bu eserlerin Candaroğlu I. Süleyman Paşa devri ve sonrasındaki durumu ele alınmış, vakıfları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Selçuklular, Çobanoğulları, Atabey Gazi, Candaroğulları, Medreseler, Camiler, Vakıflar.

Abstract

Chobanids (Çobanoğulları), a Turkish principality (beylik), was founded by the Seljuks at the end of the 12th century in Kastamonu. The rulers of Chobanids, under the patronage of the Seljuk Sultans, carried out political and military activities during the 13th century, leading to social, cultural and economic development of Kastamonu and its environs. Kastamonu was considered a safe haven during the reign of Hüsameddin Çoban, a Seljuk commander and the founder of the Chobanids, and his grandson, Muzafferedin Yavlak Arslan. Therefore, many scholars, poets and other men of literature moved to this city and lived under the patronage of these rulers. During the reign of Yavlak Arslan, such works of architecture as mosques, madrassahs, hospitals, public baths, caravansaries, lodges and so on were built in and around Kastamonu, and the city made significant progress in terms of population growth and urbanization. In this respect, the mosque and the madrassah which were built in Taşköprü on behalf of Yavlak Arslan is of remarkable significance. This study deals with the status of these buildings known as Muzaffereddin Gazi Madrassah and Mosque and their waqfs during and after the reign of Candaroğlu Süleyman Pasha I.

Key Words: Seljuks, Chobanids (Çobanoğulları), Atabey Gazi, Jandarids (Candaroğulları), Madrassahs, Mosques, Waqfs.

1. Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın Hayatı ve Faaliyetlerine Kısa Bir Bakış

Kastamonu merkez olarak tesis edilmiş bulunan Çobanoğulları Beyliği'ne adını veren Selçuklu Uc Beylerbeyi Hüsameddin Çoban, Anadolu Türk tarihinde mümtaz bir yere sahiptir. Bu hükümdarın oğlu Alp Yörük/Alp Yürek, babasının ölümünden sonra Çobanoğullarının başına geçmiş, ancak bu dönemde Anadolu'da Moğol istilasının tesirlerinin artmasıyla birlikte etkin bir politika izleme fırsatı bulamamıştır. Onun, XIII. yüzyıl üçüncü çeyreği içinde hayatını kaybettiği anlaşılıyor. Bu çerçevede beyliğin idaresi, oğlu Muzaffereddin Yavlak Arslan'a geçmiştir.

Yavlak Arslan, Selçuklu Devleti ile İlhanlılar (Moğollar) arasındaki ilişkilerde denge politikası güderek, beyliğini siyasi istikrarsızlıktan bir süre korumuştur. Onun hâkimiyetinin ilk yıllarında 1278 yılı civarında Kırım'da ölen devrik Selçuklu hükümdarı II. İzzeddin Kevkâvus'un oğulları, babalarından miras kalan Selçuklu tahtını ele geçirebilmek amacıyla

Karadeniz'i geçerek Sinop üzerinden Kastamonu muhitine ulaşmışlardır. Yavlak Arslan, bu şehzadelerden biri olan Mesud'u desteklemiş ve onu İlhanlı başkenti Tebriz'e götürerek bu şehzadenin Türkiye Selçuklu sultanı olmasını sağlayacak çalışmalar yürütmüştür.¹ Böylece Yavlak Arslan, yeni Selçuklu sultanı II. Mesud'un da destek ve himayesi sayesinde Selçuklu ve İlhanlı saraylarına yakın, en büyük emirlerden biri haline gelmiştir. O, kazandığı bu itibarı uzun süre korumuş; bunun neticesinde Kastamonu yöresi bir müddet sakin bir dönem geçirmiştir. Buna rağmen İlhanlı devlet adamları, Kastamonu bölgesi ile ilgili idari ve mali tasarruflarda bulunmaktan da geri kalmamışlardır.²

1291 yılının Temmuz ayında İlhanlı tahtına çıkan Geyhatu'nun hanlığının ilk günlerinde Anadolu Türkmenleri arasında Moğol idaresine karşı büyük ayaklanmalar vuku bulmuştur. Türkiye Selçukluları tahtına tek başına oturmak hedefinde olan Melik Rükneddin Kılıç Arslan, o günlerde Kastamonu Uc havalisinde bir ayaklanma çıkarmış, bölgedeki Türklerin ona itaat etmesi ile Kastamonu şehir merkezine zaferle hâkim olmuştur. Bu sırada *Sipehdâr ve tarafdâr-ı büzürg-i Kastamonu* yani Kastamonu bölgesinin büyük emiri olarak tanınan Muzaffereddin Yavlak Arslan, kendisine bağlı kuvvetleriyle ona karşı koymuş, ancak muvaffak olamayarak Kılıç Arslan tarafından hayatına son verilmiştir (1292). Böylece Yavlak Arslan'ın Kastamonu havalisinde tesis ettiği huzur ortamı da bozulmuştur.

Yavlak Arslan'ın ortadan kaldırılmasını müteakip, Selçuklu şehzadesi Kılıç Arslan, Kastamonu'da başlattığı isyanı devam ettirmiştir. Bunun üzerine İlhanlı- Selçuklu müttefik ordusu, Sultan II. Mesud komutasında Kastamonu üzerine yürüyerek bu isyanı bastırma girişiminde bulunmuştur. Ilgaz Dağları üzerinde Derbendler mevkiinde yapılan savaşın kazanını tam belli olmamakla birlikte, İlhanlı- Selçuklu ordusu Kastamonu'ya girmeden

---

¹ Selçuklu hükümdarı II. Mesud ve Yavlak Arslan hakkında bkz. İbn Bibi: *el-Evâmirü'l-Alâiyye fi'l-Umûri'l-Alâiyye*, Çev. M. Öztürk, Ankara,1996, C.II, s.248-249; Aksaraylı Mehmed Oğlu Kerimüddin Mahmud: *Müsâmeret ül-Ahbâr (Moğollar Zamanında Türkiye Selçukluları Tarihi)*, Mukaddime ve Haşiyelerle Tashih ve Neşreden: Dr. Osman Turan, TTK, 2. Baskı, Ankara, 1999, s.170-171; Krş. Aksaraylı: *Müsâmeretü'l-Ahbar*, Çev. M. Öztürk, TTK, Ankara,2000, s.105; Yazıcızâde Ali: *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Selçuklu Tarihi)*, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2009, s.853-854; Osman Turan: *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınları, s.582-583; Z. Günel Öden: "Türkiye Selçuklu Sultanı II. Gıyâseddin Mesud Hakkında Bazı Görüşler", *Belleten*, C. LXI, S.231, (Ağustos,1997), s.287-300.

² Buna dair örnekler için bkz. Aksaraylı: *Müsâmeretü'l-Ahbar*, s.122.

geri çekilmek ve Osmanlık kalesine sığınmak zorunda kalmıştır.³ Bu hadise Çobanoğulları beyliğinin zayıflamasına yol açmıştır.

Yavlak Arslan'ın ölümü üzerine Çobanoğullarının başına oğullarından Emir Nâsıreddin Mahmud Bey geçmiştir. Mahmud Bey'in, babasının intikamını alma gayesiyle yukarıda bahsi geçen Selçuklu şehzadesi Kılıç Arslan'ı yakalayıp öldürdüğü iddia edilse de, Bizans tarihçisi Pachymeres, bunun Mahmud Bey'in kardeşi Ali tarafından gerçekleştirildiğini iddia etmiştir.⁴ Mahmud Bey, Çobanoğulları hanedanının bir süre daha devam etmesini sağlamış, ancak Kastamonu'da İlhanlı siyasi ve mali nüfuzunun artmasına da engel olamamıştır.⁵ Hatta bu bey, Selçuklu sultanı II. Mesud'un bölgeyi almakla görevlendirdiği Şemseddin Yaman Candar adlı bir emirin oğlu olan Süleyman Paşa tarafından Kastamonu şehir merkezinde baskına uğrayarak kendi sarayında öldürülmüş ve böylece beyliğini kaybetmiştir.⁶ Son Çobanoğulları beylerinden Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın Bizans kaynaklarında zikri geçen ve Kastamonu bölgesinden batı istikametinde akınlar devam ettirerek Bizans'a zor anlar yaşatan Amourios ailesini ifade ettiği iddia edilmiştir. Burada Amourios'un "Emir" kelimesi ile alakalı bulunduğu yola çıkılmış ve "Emir" ifadesi ile Yavlak Arslan'ın kastedilmiş olduğu öne sürülmüştür. Daha da ileri gidilerek Amourios ailesi ile Bolu yöresinde egemen olmuş Umuroğulları arasında bağlantı kurulmuştur. Bu bağın olduğuna dair gerçekten güçlü deliller de bulunmaktadır. Ancak bu konu son derece çetrefilli ve kaynaklarda birbiri ile

³ Kerimüddin Mahmud: *Müsâmeret ül-Ahbâr*, s.172 vd; Krş. Aksarayî: *Müsâmeretü'l-Ahbar*, s.138-143; Faruk Sümer: "Anadolu'da Moğollar", *SAD I*, (Ankara,1970), s.63.

⁴ Georges Pachymeres: *Relations Historiques*, Çev. İlcan Bihter Barlas, *Bizanslı Gözüyle Türkler*, İlgî Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009, s.74.

⁵ Yörede İlhanlı ve Selçuklu devlet otoriteleri adına faaliyet gösteren Mehmed Bey'in taşkınlıkları için bkz. Aksarayî: *Müsâmeretü'l-Ahbar*, s.200-201.

⁶ Yazıcıoğlu Ali: *Selçuknâme*, TDK. Fotokopi/156, Kayıt Nr.252, v.453a; Krş. Yazıcızâde Ali: *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, s.909-910; Togan: *Umumî Türk Tarihine Giriş*, s.324-328; Öden: "Türkiye Selçuklu Sultanı II. Gıyâseddin Mesud...", s.289-292; Çobanoğulları Beyliği hakkında doğrudan ayrıntılı bir çalışma için bkz. Y. Yücel: "Çobanoğulları Beyliği", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi (DTCFD)* Cilt: 23, Sayı: 1-2, s.61-73; Nâsıreddin Mahmud Bey ile Nasreddin Hoca'nın aynı şahıs olduğuna dair iddia için bkz. Cevdet Yakupoğlu: "Nasreddin Hoca Kastamonulu mu?", *Beş İnci Mevsim (Dergisi)*, Yıl: 1, S.2 (2001), s.6-10; Konu hakkında kaynak eser için bkz. *Tarih-i Âl-i Selçuk (Anonim Selçuknâme)*, Çev. H. İbrahim Gök, Fahrettin Cosguner, Atıf Yayınları, Ankara, 2014, s.59-62; Krş. *Anonim Selçuknâme (Farsça)*, Nşr. F. N. Uzluk, *Anadolu Selçukluları Tarihi III*, Ankara,1952, s.42,44,54-58.

çelişen rivayetler bulunması hasebiyle burada üzerinde fazla durulma imkânı olmamıştır.⁷

XIV. yüzyıl başlarında Kastamonu bölgesinde Çobanoğulları Beyliği tarihe karışırken, yerine Candaroğulları Beyliği tesis olunmuştur.⁸ Bu beyliğin ilk hükümdarı ise yukarıda zikri geçen I. Süleyman Paşa'dır.

2. Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın Kastamonu'da İlme Olan Hizmeti

Yavlak Arslan zamanında, İlhanlılar devrinin ünlü coğrafyacı ve astronomi bilgini Kutbeddin Şirazî (Şirazlı Mahmud b. Mesud/ Allâme-i Şirazî) uzunca bir süre Kastamonu'da ikamet etmiş ve *İhtiyârât-ı Muzafferi*⁹ adlı astronomiye dair manzum ve mufassal Farsça eserini bu hükümdara takdim etmiştir. Kutbeddin Şirazî, Candaroğulları hanedanının Kastamonu'ya hâkim oluşundan sonra Farsça kaleme aldığı *İntihab-ı Süleymanî* adlı eserini de I. Süleyman Paşa'ya sunmuştur. Adı geçen müellif, eserinin girişinde, Süleyman Paşa'nın zamanını devlet işleriyle ve ilmî sohbetlerle geçirdiğini dile getirerek, Çobanoğulları devrindeki ilmî çalışmalara verilen desteğin, Candaroğulları zamanında da devam ettirildiğine işaret etmiştir. Yine aynı dönemde yaşamış ilim adamlarından biri olan Hasan b. Abdülmümin el-Hôyi adlı Azerbaycanlı bir âlim de Kastamonu'da Yavlak Arslan hizmetinde uzun süre çalışmış ve inşaaya dair eserler kaleme almıştır. *Nüzhetü'l-Küttâb, Kavâ'idü'r-Resâ'il, Gunyetü'l-Kâtib ile Rusûmu'r-Resâil* bu eserlerin başında gelir.¹⁰

⁷ Bu konu hakkında ayrıntılı değerlendirmeler ve iddialar için şimdilik bkz. Elizabeth Zachariadou: "Pachymeres'e Göre Kastamonu'da "Amouroi" Ailesi", *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. XVI, Çev. Z. Günel Öden, İzmir, 2001, s.225-237; Zachariadou: "Pachymeres on the "Amouroi" of Kastamonu", *Byzantine and Modern Greek Studies*, III, Birmingham, 1977, s.57-70; Öden: "Umuroğulları Hakkında Bazı Görüşler", *XII. Türk Tarih Kongresi Ayırbaşım*, TTK, Ankara,1999, s.589-594; K. Ziya Taş: "Kuzeybatı Anadolu'da Az Bilinen Bir Beylik: Umuroğulları", *XII. Türk Tarih Kongresi Ayırbaşım*, TTK, Ankara,1999, s.595-603.

⁸ Çobanoğulları Beyliği'nin Kastamonu bölgesinde ve tekml Anadolu tarihindeki rolü hakkında bir kısım değerlendirmeler için bkz. C. Cahen: "Questions d'Histoire de la Province de Kastamonu au XIIIe Siecle", *SAD*, III, (Ankara,1971), s.145-158.

⁹ Bu eserin yazma bir nüshası için bkz. Kutbeddin Muhammed b. Mesud eş-Şirazî: *İhtiyârât-ı Muzafferi*, Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nr. 2773.

¹⁰ Hasan b. Abdülmümin el-Hoyi'nin hayatı ve Kastamonu'da Yavlak Arslan adına kaleme aldığı eserler hakkında Namık Musalı ile birlikte tarafımızca müstakil bir çalışma (Hasan b. Abdülmü'min el-Hôyi'nin Kaleminden Selçuklu İnşâ Sanatı) yapılmış olup baskı aşamasındadır. Yine tarafımızca bu konu hakkında Kastamonu'da 2016 yılı Mayıs ayında iki ayrı tebliğ (Kastamonu'da Yaşamış Azerbaycanlı Bilgin ve Şair Hasan el-Hôyi; Beylikler Döneminde Kastamonu'da Çalışmış İki Azerbaycanlı Bilgin Hasan el-Hôyi ve Fethullah eş-Şîrvânî) sunulmuştur. Bu nedenle burada bu eserler hakkında ayrıntıya girilmemiştir. Şimdilik

3. Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın İmar Faaliyetleri ve Hayır Hizmetleri

Yavlak Arslan, hükümdarlığı sırasında Kastamonu şehir merkezinde ve Taşköprü kazasında imar faaliyetlerinde ve hayır işlerinde bulunmuştur. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Muzaffereddin Medresesi ve Camii: Taşköprü kasaba merkezinde bulunan bu eserler aşağıda ele alınacaktır.
- Muzaffereddin Çeşmesi:¹¹ Taşköprü kasaba merkezinde Muzaffereddin Medresesi'nin bitişiğinde bulunan çeşme, 1279-1291 yılları arasındaki bir tarihte yaptırılmıştır. 1927 yılında Taşköprü'de çıkan yangında tahrip olmuş ve doğal olarak günümüze ulaşamamıştır.
- Yavlak Arslan Zaviyesi: Taşköprü kazasına bağlı Tokaş köyündedir. Bu tesisin, İsa-deresi (Ese-deresi) Köyü Zaviyesi ile aynı mekânı ifade ediyor olma durumu söz konusudur.
- Hamam-ı Atık (Eski Hamam) ve Hamam-ı Cedid (Yeni Hamam): Taşköprü kasaba merkezinde ve Muzaffereddin Gazi Medresesi ve Camii'nin yakınında inşa edilmişlerdir. Bu hamamlardan biri günümüzde Muzaffereddin Bey Hamamı adıyla bilinmektedir ve Kastamonu Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından birkaç yıl önce restore edilmiştir. Diğer hamam da elden geçirilmeyi beklemektedir.
- Muzaffereddin (Küçük Ilı-su) Mahallesi: Kastamonu şehir merkezinde Kastamonu kalesinin güneyinde bulunan bu mahallenin tesis süreci Muzaffereddin Yavlak Arslan zamanına, dolayısıyla XIII. yüzyıl son çeyreğine tekabül etmektedir. Mahallenin, 1487 yılında 23 hane ve 2 mücerred nüfusu vardı. Bu mahalle dâhilinde Muzaffereddin Camii, Medresesi ve Türbesi bulunuyordu.
- Muzaffereddin Gazi Camii/ Muzaffereddin Mahallesi Camii/ Soğukkuyu Camii: Kastamonu'da şimdi Saraçlar olarak bilinen Muzaffereddin Mahallesi'nde Sanat Okulu Caddesi üzerinde bulunuyordu. Adı geçen mahalle, Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın 1280'li yıllarda yaptırdığı bu cami çevresinde gelişmişti. Dolayısıyla bu eser, mahallenin ismiyle de anılmıştır. Diğer taraftan bu cami, eskiden yakınında bulunan ve şimdi mevcut olmayan bir kuyudan dolayı halk arasında Soğukkuyu Camii olarak da tanınmıştır.

bkz. Hasan b. 'Abdi'l-Mu'min Hôyi: *Gunyetu'l-Kâtib ve Munyetu't-Tâlib; Rusûmu'r-Resâ'il ve Nucûmu'l-Fazâ'il*, Yayınlayan: Adnan Sadık Erzi, TTK Basımevi, Ankara, 1963.

¹¹ Çeşmenin inşasında kullanılan taş malzeme üzerine bir değerlendirme için bkz. Mehmed Behçet: *Anadolu Türk Âsâr ve Mahkûkâtı Tetebbuâtına Esas Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi*, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1341, s.43.

1910'lu yıllarda ibadete açık olan Muzaffereddin Gazi Camii'nin, 10,5 X 14 metre ebadındaki enkazı 1941 yılında satılmıştır. 316 m² tutarındaki arsası ise Vakıflar Genel Müdürlüğü adına Muzaffereddin Camii arsası adıyla kayıtlıdır. Bu eserden günümüze yıkılmış taş duvarlar ve boş arazi kalmıştır.

- Muzaffereddin Gazi Türbesi: Yukarıda bahsi geçen ve yıkılmış olan caminin batı bitişiğindeki hazirede bulunmakta iken, günümüzde bakımsız bir bahçe içinde sadece birkaç mezar mevcuttur. Buradaki mezarlardan birkaçı Selçuklu- Çobanoğulları dönemi mezar taşlarının mimari özelliğini taşımaktadır. Bunlardan biri 3,5 metre uzunluğundadır. Baş ve ayak şahideleri bir metre yükseklikte ve mermerdendir. Ancak bunlar üzerinde yazı yoktur. Eskiden burada büyük bir türbe binası mevcutmuş. Bunun cami ile birlikte yıkıldığı anlaşılıyor. Kabristanın olduğu mevki, eski ismiyle Muzaffereddin Mahallesi dâhilinde bulunmaktadır. Kabristanın hemen bitişiğinde bugün için mevcut olmayan ve Muzaffereddin Gazi Camii olarak bilinen ibadethane mevcuttu. Dolayısıyla mahalle, cami ve türbenin isimlerinin Muzaffereddin şeklinde geçmesi, bahis konusu olan hükümdarın kabrinin burada aranmasını icap ettirmektedir. Nitekim T.C. Resmi Gazete'nin 22 Haziran 1977 tarih ve 15974 sayılı nüshasında Kastamonu'da korunması gerekli eski eserler ve sit sahaları ile ilgili listenin ilk sıralarında Sanat Okulu Caddesi 237 Ada üzerinde *Muzafferittin Bey Camii ve Haziresi* de gösterilmiştir. Buna göre şehir halkı 1977 yılı itibarıyla burasını Muzaffereddin Gazi'ye ait cami ve türbe olarak bilmekte idi. Diğer taraftan bu hükümdarın mezarının Taşköprü'nün Tokaş köyünde¹² Yavlak Arslan Türbesi diye bilinen mevkide olduğu da iddia edilmiştir.¹³ Muhtemelen bu hükümdar, Selçuklu şehzadesi Kılıç Arslan tarafından Taşköprü yakınlarında şehit edilmiş, bilahare bu civara defnedilmiş ve sonraki günlerde ise cesedi Kastamonu'da kendi yaptırmış olduğu camiinin bitişiğinde inşa edilmiş türbeye nakledilmiştir. Bu türbe ve caminin yakınında Vehbi Gazi Türbesi'nden de bahsedilmesine rağmen günümüze sadece mezar ulaşmıştır. Vehbi Gazi'nin, Muzaffereddin Yavlak Arslan döneminin askerî erkânından olduğu tahmin olunuyor.

¹² Bu köy, Taşköprü ilçe merkezinin güneydoğusunda 24 km. mesafede ve 1020 rakımda bulunmaktadır. Alisaray ve İsaderesi (Esederesi) köyleri arasında bir mevkidedir.

¹³ Yavlak Arslan'ın ölümü ve mezarının yeri hakkında bkz. Kerimüddin Mahmud: *Müsâmeret ül-Ahbâr*, s.171-172; T. M. Yaman: *Kastamonu Tarihi I (XV. Asrın Sonlarına Kadar)*, Ahmed İhsan Matbaası, 1935, s.82-84; Z. V. Togan: *Umumî Türk Tarihine Giriş*, Enderun Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul, 1981, s.229; Mehmed Behçet: *Kastamonu Âsâr-ı Kadimesi*, s.25; Yavlak Arslan'ın öldürülmesinin yankıları bir Bizans kaynağında yerini bulmuştur. Ancak burada isimler farklı telaffuz edilmiştir. Tafsilat için bkz. Pachymeres: *Relations Historiques*, s.72-74.

- Muzaffereddin Mescidi ve Muzaffereddin Medresesi: Beyçelebi Mahallesi'nde Yücebıyık Sokağı'nın köşesindeki mescid ve medresenin Yavlak Arslan tarafından yaptırıldığı anlaşılıyor. Bu iki eserin bitişiğinde bir de türbe mevcuttu. Bu binalar, Hisarardı semtinden akan Kuruçay'ın kenarında (güney yakasında) bulunuyordu. Bu mescid ve medrese, sonraki yıllarda ahşap olarak yenilenmiş, tamir ettiren şahıstan dolayı da Beyçelebi Mescidi ve Medresesi adıyla anılır olmuşlardır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde bulunan Hayrat Satış Kütük Defteri'ne göre cami enkazı, 23 Haziran 1937 tarihinde 100 Türk lirası mukabilinde satılmıştır.¹⁴ Günümüzde bu eserler mevcut değildir.

Yavlak Arslan'ın Kastamonu şehir merkezinde inşa ettirdiği eserler, günümüzdeki Beyçelebi ve Saraçlar mahalleleri içinde bulunuyordu. Bu hükümdar, kalenin güneyinden akan Kuruçay'ın karşı yakasını yani Kastamonu şehrinin güneyini imar faaliyetleri ile şenlendirmiştir.

4. Taşköprü Kazasında Muzaffereddin Gazi Medresesi- Camii ve Vakıfları

Yavlak Arslan, Çobanoğullarının Kastamonu'da tesis ettikleri ilmî çalışmaları teşvik ve ilim adamlarını himaye anlayışını sürdürmüştür. Bu çerçevede o da dedesi Hüsameddin Çoban Bey devrinden itibaren Kastamonu'da inşa edilmiş medreselere yenisini ekleme gereği duymuştur. Yavlak Arslan, bu medresesini Kastamonu şehrinin doğusunda yaklaşık 45 km. mesafede bulunan Taşköprü kasabasında yaptırmıştır. Esasen Yavlak Arslan'ın Taşköprü ile hususi bir bağının olduğu görülüyor. O, muhtemelen babasının beyliği yıllarında geçirdiği şehzadeliği esnasında Taşköprü valiliği yapmış olmalıdır. Dolayısıyla Yavlak Arslan'ın mülkleri ve hizmetleri daha çok Taşköprü'de karşımıza çıkıyor.

Yavlak Arslan'ın Taşköprü kaza merkezinde kendi adına inşa ettirdiği medrese ve camii aynı tarihlerde ve yan yana yapılmıştır. Medresenin ismi, halk arasında ve resmî kayıtlarda Muzaffereddin Medresesi/ Muzaffereddin Gazi Medresesi olarak geçmektedir. Çünkü Yavlak Arslan'ın İslami lâkabı "Muzaffereddin" idi. Çobanoğullarının geleneksel gaza faaliyetlerini devam ettirmiş olmasından olacak ki, kendisi "Gazi" sıfatıyla da anılmıştır.

Yavlak Arslan'ın Selçuklu şehzadesi Kılıç Arslan eliyle şehit edilmesi esnasında oluşan kargaşa ve yıkımla birlikte bu medrese ve camii de kullanılamaz duruma düşmüştür. Yıllar sonra Candaroğlu I. Süleyman Paşa zamanında bu bina yeniden elden geçirilmiş ve hizmete açılmıştır (1329).

¹⁴ Ahmet Uçar: *Kastamonu ve İlçelerinde Satılan Vakıf Eserleri*, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Lisans Tezi, Ankara, 1998, s.13,21; Krş. Fazıl Çifçi: *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, 4. Baskı, Ankara, 2012, s.198-199,208,209.

Dolayısıyla bu medresenin ilk inşası Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın ölüm tarihi olan 1291 yılından öncedir. Verimli bir şekilde hizmet sunmaya başlaması ise 1329 yılından itibaren.

Eserin mimari özellikleri hakkında az da olsa malumat elde edilebilmektedir. Bina inşaatında, İslâm öncesi dönemden kalma bazı taşlar ve sütunlarla, sütun başlıkları kullanılmıştır. Hatta bu taşlardan bazıları üzerinde Roma devri yazıları mevcut ise de bunlar Taşköprü ziyareti esnasında Ordu komutanı Nureddin Paşa'nın emriyle sildirilmiştir. XX. yüzyıl başları itibarıyla medresenin 15 X 15 metre ölçülere sahip bir avlu ile çevrili olduğu, burada odaların bulunduğu ve 1920'lerde bina dâhilinde 20 civarında öğrencinin eğitim gördüğü kaydedilmiştir.

Muzaffereddin Medresesi'nin 1927 yılında Taşköprü'de çıkan büyük yangın esnasında yandığı anlaşılıyor. Bu nedenle günümüzde bu eser mevcut değildir. Yerine, 1950 yılında bugün Yenicamii olarak bilinen eser yaptırılmıştır. Diğer taraftan Mehmet Behçet, 1925 yılında kaleme almış olduğu eserinde¹⁵ bu medrese hakkında bilgi vermektedir. Bu bilgilere göre medresenin kapısının tam üzerinde 205 cm. uzunluğa ve 85 cm. genişliğe sahip tek parça bir taş üzerinde kabartma Arapça yazılı kitabesi bulunmakta idi. 88 cm. uzunluk ve 48 cm. genişliğe sahip bu yazı, üç çizgili ayna halinde bir çerçeve içinde idi. Çerçevenin uzunluğu 102 cm. ve genişliği ise 60 cm. kadardı. Bahsi geçen bu yazının beş cetvelle ve altı satır üzerine Selçuklu tarzı Celî sülüs hat ile yazıldığı tespit edilmiştir. Bu kitabe, yukarıda zikri geçen yangında medresenin yanması esnasında kırılarak dört parçaya ayrılmıştır. Bu kırık parçalar bilahare Kastamonu müzesine getirilmiştir. Kitabenin bir parçasının fotoğrafı, Kastamonu Müze Envanter Defteri'nde yer almaktadır. Diğer üç parça ise ilgili müzede sergilenmektedir.¹⁶

Hicri 729 (5 Kasım 1328- 24 Ekim 1329) tarihli bu kitabenin Arapça metni şu şekildedir:

¹⁵ Mehmed Behçet: *Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi*, s.58-59.

¹⁶ Kitabe; Mehmet Behçet, İ. Hakkı Uzunçarşılı, T. Mümtaz Yaman, Ahmet Gökoğlu, Y. Yücel, M. Özkarcı, Ahmet Gedik gibi araştırmacılar tarafından incelenmiş ve okunarak yayınlanmıştır. Kitabenin okunuşu ve bununla ilgili tartışmalar hakkında son değerlendirmeleri yapan Ahmet Gedik, okunuşla ve gramer durumu ile ilgili yeni yorumlar getirmiştir. Bkz. Ahmet Gedik: *Candaroğulları Beyliği Mimarisinde Celî Yazı*, Selçuk Üniversitesi SBE. Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Konya,2005, s.22-25; Krş. Mehmed Behçet: *Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi*, s.58-59; İ. H. Uzunçarşılı: *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK, Ankara, 1988, s.123-124; Yaman: *Kastamonu Tarihi*, s.103-104; Ahmet Gökoğlu: *Paflagonya*, Doğrusöz Matbaası, 1952, s.345-346; Yücel: *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I*, s.152; Mehmet Özkarcı: *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri*, Atatürk Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum,1992, s.333-335.

امر بعمارة هذه المدرسة المباركة المرحوم المغفور السعيد
 الشهيد مظفر الدين يُؤَلَّقُ ارسلان بن البيورك تغمده الله بغفرانه و انزله
 بحبوحة جنانه فاقامت بعده وفقا بالاشارة العالية من حضرة الملك المعظم
 معدن الجود والكرم كتف الغزاة قانع الطغاة و قاهر الكفرة
 و المشركين بهلوان اعظم شجاع الدولة و الدين سليمان بن الامير الكبير المرحوم المغفور
 بدر الدين الجاندار ايد الله ايام دولته و حرس حوزة الاسلام بصمصام عدالته فى شهر سنة تسع
 و عشرين و سبعمائة

Kitabenin Arapça okunuşu şu şekildedir:

1. “Emera bi ‘imâreti hâzihi’l-medreseti’l-mübareketi, el-merhûm, el-mağfûr, es-sa‘îd,
2. eş-şehîd, Muzafferüddin Yavlak Arslan ibn Alp Yörük, *teğammedehü’llâhü biğufrânihi ve enzelehü*
3. *bihubûhati cinânihi*. Fe ukîmet ba’dehû vefkan bi’l-işâreti’l-âliyeti min Hazreti’l-Meliki’l-Mu’azzami
4. ma’deni’l-cûdi ve’l-kerami, ketifi’l-ğuzâti, kâmi’ı’t-tuğâti ve kâhiri’l-keferati
5. ve’l-müşrikîne, Pehlûvân-ı A’zam, Şücâ’ı’d-devleti ve’d-dîn Süleyman ibn el-Emîri’l-Kebîr el-merhûm, el-mağfûr,
6. Bedriddin el-Candâr, *eyyedâllahü eyyâme devletihî ve harase havzate’l-İslâmi bi-samsâmi adâletihi*, fi şuhûri seneti tis’in ve ‘ısrîne ve seb‘imieh.”

Kitabenin Türkçe anlamı şu şekildedir:

“Bu medresenin bina edilmesini merhûm, mağfûr, saîd, şehîd Muzaffereddin Yavlak Arslan (Allah onu gufranına daldırsın ve makamını Cennet etsin) bin Alp Yörük emretti. Bu medresenin vakfedilmesini büyük emir, merhûm, mağfûr Bedreddin Candar’ın oğlu olan büyük hükümdar, cömertlik ve iyilik madeni, gâzilerin kuvvetli pazusu, azgınları yola getiren, kâfirleri ve müşrikleri kahreden, büyük ve güçlü kumandan Şücâeddin Süleyman (Allah onun devletini dâim etsin ve İslâm memleketlerini onun adalet kılıcı ile korusun), 729/ 1329 senesi aylarında emretmiştir.

Kitabedeki bilgilerden de anlaşılacağı üzere bu medrese Selçukluların Kastamonu Uc Beylerbeyliği olan Çobanoğulları hanedanına mensup büyük emir Muzaffereddin Yavlak Arslan tarafından yaptırılmıştır. Kitabe, bu

hükümdarın isminin ve lakabının Muzaffereddin Yavlak Arslan şeklinde net olarak geçmesi bakımından önemlidir.¹⁷

Muzaffereddin Gazi Medresesi'ni 1329 yılında vakıfta bulunarak yeniden ayağa kaldıran Candaroğlu I. Süleyman Paşa, Kastamonu'yu 1300'lerin başlarında Çobanoğlu Emir Mahmud Bey'i bertaraf ederek ele geçirmişti. Süleyman Paşa, Beylikler devrinin önde gelen büyük devlet adamlarından olup, Sinop ve Safranbolu'yu da Candaroğullarına katmıştı. Yukarıda zikri geçen İlhanlılar devrinin ünlü ilim adamlarından Kutbeddin Şirâzî, bu hükümdar adına İntihâb-ı Süleymanî adlı Farsça bir eser kaleme almıştı. Bu eser, 709 yılının Muharrem ayının 16. günü (26 Haziran 1309) tamamlanmıştır. Yine o dönemin ünlü gezginlerinden İbn Battûta, Kastamonu'da Süleyman Paşa'nın kırk gün kadar misafiri olmuştu. O tarihte Kastamonu'da Finikeli Süleyman, Atpazarı'ndaki medresesinde dersler vermekte imiş. Dolayısıyla Süleyman Paşa, ilim adamlarına ve imar faaliyetlerine önem veren bir beydi. Onun devrinde Kastamonu'daki camilerde Cuma namazlarında Türkçe dualar ve hitaplar kullanılmakta idi. Kitabeden anlaşıldığı üzere *Şücâuddin* lâkabını kullanan bu hükümdarın 1339 tarihinde veya az sonrasında vefat ettiği ve Kastamonu Mevlevihanesi'nde metfun bulunduğu tahmin olunuyor.¹⁸

¹⁷ Bu hükümdarın isminde geçen "Yavlak", eski Türkçe bir kelimedir. Göktürk Yazıtları'nda, Kaşgarlı Mahmud'un Divan'ında ve Beylikler devrine ait Anadolu edebî eserlerinde sıkça geçen bu kelime "kötü, fena, pek, katı, şiddetli" gibi anlamlar içerir. "Arslan" adı ise güçlü bir hayvanı temsil etmesi dolayısıyla Göktürkler, Oğuzlar, Karahanlılar ve Selçuklular devrinde hem unvan, hem de şahıs adı olarak kullanılmıştır. Özellikle Göktürklerden itibaren köklü Türk ailelerinden bazıları bu unvanı tercih etmişlerdir. "Yavlak" ve "Arslan" kelimeleri birlikte kullanılarak isim yapıldığında "Sert Aslan/ Şiddetli Aslan" anlamlarına ulaşılıyor. Artuklu hükümdarlarından Yavlak Arslan (1184-1200), Selçuklular devrinde bu adı ilk taşıyanlardan biridir. "Muzaffereddin" ise Yavlak Arslan'ın İslami lakabıdır. İslam devletlerinde "Muzaffer", "Muzaffereddin", "Melikü'l-Muzaffer", "Ebû'l-Muzaffer" gibi unvan ve lakaplar yaygın olup, bu adlandırmalar ile Müslüman hükümdarların din adına zafer kazanma ideal ve ülküleri dile getirilmiş oluyordu. Bunlardan başka İslam dünyasında Muzaffereddin lakaplı şahısların yaptırdığı medreseler de umumiyetle *Muzafferiye Medresesi* şeklinde anılmışlardır. Hamidoğullarından Mustafa Bey'in Burdur'da yaptırdığı Muzaffereddin (Muzafferiye) Medresesi örnek gösterilebilir.

¹⁸ Süleyman Paşa'nın soyu, Kastamonu'yu ele geçirmesi, burada Candaroğulları Beyliğinin temellerini atması ve diğer faaliyetleri üzerine bilgi için bkz. Candaroğlu İsmail Bey'in Filibe'deki 876 Şevval / Mart 1472 ve 882/ 1477 tarihli vakfiyeleri (VGMA. V.D. Nr. 628, s.449,450,s.23); Muzaffereddin Gazi Medresesi Tamir Kitabesi; Kerimüddin Mahmud: *Müsâmeret ül-Ahbâr*, s.311; İbn Battûta, Ebû Abdullah Muhammed Tancî: *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, Çev. A. Sait Aykut, Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2014, s.304-306; Krş. *İbn Battûta Seyahatnamesinden Seçmeler*, Haz. İ. Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara,2000, s.53-57; K. Yaşar Koprman: "Memlûk Kaynaklarına Göre XV. Yüzyılda Kastamonu ve Çevresi" *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu, Tebliğler* (Ankara,1989), s.21-22; Ahmed Eflâkî: *Âriflerin Menkıbeleri (Mevlânâ ve Etrafındakiler)*, Çev. Tahsin Yazıcı, Remzi Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul,1986, C.I, s.176,306,327; C.II, İstanbul,1987, s.24-25,160-

Yukarıda bahsi geçen medrese kitabesinin I. Süleyman Paşa ve dolayısıyla da Candaroğulları devrine ait ilk örneklerden olduğu anlaşılıyor. Süleyman Paşa, Kastamonu'da Çobanoğulları Beyliği'nin mirasını devralmakla, o döneme ait maddi manevi bütün mirasa da sahip çıkmış olmakta idi. Dolayısıyla bu hükümdar, Taşköprü'de Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın inşa ettiği, daha doğrusu inşasına başlayıp da tamamlama fırsatı bulamadığı medreseyi de hizmete açmak suretiyle büyüklüğünü ve tarihî bütünlüğe olan saygısını da göstermiş olmaktadır.

Yavlak Arslan'ın, medresesinin bitişiğinde camii, hamam ve çeşme inşa ettirdiği biliniyor. Bu eserlerin Candaroğulları zamanında Taşköprü halkı için faal olarak hizmet verdiği görülmektedir. 1460 tarihinden sonra Osmanlı egemenliğinin başladığı Kastamonu havalisindeki mimari eserlerin büyük oranda korunduğu ve hizmet vermeyi sürdürdüğü de aşikârdır. Bu bağlamda Yavlak Arslan'ın Taşköprü'de inşa ettirdiği medrese ve caminin de hizmetinin aksamadan XV. yüzyıla ulaştığı tespit edilebilmektedir. Nitekim bu tesisler için daha önceden tahsis edilen vakıflar, Osmanlı egemenliği yıllarında tasdik olunmuş ve ilgili bu vakıf uygulamaları devam ettirilmiştir.

1487 tarihli Kastamonu Tapu- Tahrir Defteri'ne göre¹⁹ Muzaffereddin Gazi Camii ve Medresesi vakıfları ile ilgili şu tespitler yapılabiliyor:

Taşköprü merkezinde Cami Mahallesi²⁰ reayasının öşürleri.²¹ Taşköprü kazasına bağlı Bel-viran köyünden²² 23 hane, 3 mücerred nüfusun öşürleri

161,178,220; Yaman: *Kastamonu Tarihi*, s.103-104; Uzunçarşılı: *Anadolu Beylikleri*, s.123,212-213,219; Y. Yücel: *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I*, TTK, 2. Baskı, Ankara, 1991, s.23-28,57-65; Togan: *Umumî Türk Tarihine Giriş*, s.121,274-275,324-328; Claude Cahen: *Osmanlı'dan Önce Anadolu'da Türkler*, İstanbul,1984, s.339; O. Turan: *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar*, Ankara,1988, s.172-173; C. Yakupoğlu: *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo- Ekonomik Tarihi (Kastamonu- Sinop- Çankırı- Bolu) XIII-XV. Yüzyıllar*, Gazi Kitabevi, 1. Baskı, Ankara, 2009.

¹⁹ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defteri (BOA. TD.)*, Nr. 23M, s.643,659,662,663,664, 665,669,670,673, 690,700,712/2, 712/3,712/4, 712/8,712/12.

²⁰ Bu mahalle o tarihlerde 32 hane ve 15 mücerred nüfusa sahipti. Cami Mahallesi, adını muhtemeldir ki, Yavlak Arslan'ın inşa ettirdiği bu camiden almıştır.

²¹ Bu vakfın rüsûm-ı örfiyyesi ise Taşköprü zâmininin hasları arasında idi. O dönemde tasarruf eden Kastamonu miralayı Ali Çelebi idi.

²² Günümüzde Taşköprü ilçesine bağlı Dağbelören köyü mevcuttur. Burası ilçe merkezinin güneyinde 27 km. mesafede 1250 rakımdadır. İsminden de anlaşılacağı üzere dağlık, yaylalık bir alandadır. Nüfusu son 30 yılda hızla eriyerek 380'lerden 80'in altına düşmüştür. Yine günümüzde Taşköprü ilçesine bağlı Vakıfbelören köyü bulunuyor. Burası ilçe merkezinin güneybatısında 5 km. mesafede 700 rakımda, ovalık alandadır. Bu köyün nüfusu ise son 30 yılda 400'lerden 200'e kadar gerilemiştir. Vakıfbelören köyünün, Yavlak Arslan'ın Taşköprü'de yaptırdığı cami ve medreseye vakıf olarak tahsis edilmiş olduğu, bu köyün adından da anlaşılmaktadır.

(1367 akçe).²³ Bükmüş köyünden²⁴ 1 hane, 3 mücerred nüfusun öşürleri.²⁵ Depe-delük köyünden²⁶ 25 hane, 11 mücerred nüfusun öşürleri (1277 akçe)²⁷ ile bir çiftlik yer.²⁸ Derecük köyünden²⁹ 6 hane, 2 mücerred nüfusun öşürleri.³⁰ İsa-deresi köyünden³¹ 35 hane, 13 mücerred nüfusun öşürleri (2151 akçe).³² Kuyucak köyünden³³ 38 hane, 11 mücerred nüfusun öşürleri (1201 akçe).³⁴ Müderris-bükü köyünden³⁵ 13 hane, 4 mücerred nüfusun öşürleri (4465 akçe) ile çiftlik öşürü.³⁶ Sakızlık köyünden³⁷ 10 hane, 1 mücerred nüfusun öşürleri (238

²³ Burasının rüsûm-ı örfiyyesi Salih ve Mehmed oğlu Hasan tımarına kayıtlı idi.

²⁴ Bükmüş köyü yöresi, günümüzde Esenlik olarak bilinmektedir. Daha önceki kayıtlarda (1896 Tarihli Kastamonu Vilâyet Sahnâmesi) Şeyh Şimşir (Şıkşımşir) şeklinde zikredilmiştir. Esenlik köyü, Taşköprü ilçesine bağlı olup, ilçe merkezinin 19 km. batısında 700 rakımdadır. Çetmi köyünün kuzeyine düşmektedir.

²⁵ Rüsûm-ı örfiyyesi Yeni ? Bahadır tımarına kayıtlıdır.

²⁶ Burası günümüzde Tepedelik adıyla Taşköprü ilçesine bağlı olup, ilçenin güneyinde 7 km. mesafede 680 rakımdadır. Son 30 yılda nüfusu 460'lardan 260'lara düşmüştür.

²⁷ Rüsûm-ı örfiyyesi Ali oğlu Mehmed, Kurd İlyas, Hamza ve Çoban ile Boyabat'taki Mana kalesi tımar erlerinden Doğan'ın tımarına kayıtlıdır.

²⁸ Rüsûm şerikliği, Taşköprü hatibinin tasarrufundadır.

²⁹ Günümüzde Taşköprü ilçesine bağlı Yavuçkuyucağı köyünün bir mahallesinin adı Derecik'tir. Yavuçkuyucağı, ilçe merkezinin güneydoğusunda 26 km. mesafededir. Orman köylerindedir. Son 30 yılda nüfusu bir hayli azalmıştır.

³⁰ Rüsûm-ı örfiyyesi Fâzıl oğlu Kaya'nın tımarına kayıtlıdır. Bu şahıstan sonra Devlethan ve Pîr Mehmed'e verilmiştir.

³¹ Bu köyün adı zamanla Ese-deresi şekline dönüşmüş ve nihayet son asırda Paşa köyüne bağlanmıştır. Paşa köyü, Taşköprü ilçe merkezinin 25 km. doğusunda ve 1000 rakımdadır. Çevresi ormanlıktır. Yavlak Arslan Zaviyesi'nin bulunduğu Tokaş köyüne yakındır.

³² Rüsûm-ı örfiyyesi Salih adlı şahsın tımarına kayıtlıdır.

³³ Günümüzde Taşköprü ilçesi dâhilinde iki ayrı Kuyucak vardır. 1946 yılına ait Türkiye'de Meskûn Yerler Kılavuzu'na göre Taşköprü kazasının Bey köyüne tâbi Kuyucak köyü mevcuttu. Günümüzde muhtarlık olarak rastlanmasa da Bey köyünün Kuyucak adlı mahallesi vardır. Bey köyü, Taşköprü'ye 8 km. mesafede, kuzey yönündedir. Bey köyünün diğer iki mahallesinin adı ise Ağnak ve İkipınar adını taşımaktadır. Bu yöre Çobanoğulları ve Candaroğulları zamanında önemli bir iskân birimi olup, köyde Candaroğlu İsfendiyar Bey devrine ait tarihî bir cami ve harap durumda olan bir hamam vardır. Kuyucak adını muhafaza eden ikinci köy ise Yavuçkuyucağı adıyla bilinmektedir. Yukarıdaki dipnotta da belirtildiği üzere Yavuçkuyucağı köyü, günümüzde ilçe merkezinin güneydoğusunda 26 km. mesafede bulunuyor. Diğer Kuyucak köyünden ayırmak için köyün adı Yavuç köyü yöresinde olması hasebiyle Yavuçkuyucağı şeklini almıştır. Yavlak Arslan'ın vakfının bulunduğu köy bunlardan hangisidir, bunu tespit etmek zor görünüyor. Yavuçkuyucağı köyü 1896 tarihli Kastamonu Vilâyet Sahnâmesi'nde geçmekte iken diğer Kuyucak köyü zikredilmemiştir.

³⁴ Rüsûm-ı örfiyyesi Yusuf, Salih, Mehmed oğlu Hasan ve Doğanlı Fakîr ? oğlu Pîrî tımarlarına kayıtlıdır.

³⁵ Bu köyün adına sonraki kayıtlarda da rastlanmakta ise de günümüzde tesadüf edilemedi.

³⁶ Rüsûm-ı örfiyyesi Koçi Bey ve Katrancı oğlu ...? tımarlarına kayıtlıdır.

³⁷ Bu köyün adı Sakızlık şekliyle 1530 tarihli tapu defterinde de mevcuttur. 1946 kayıtlarına göre ise Taşköprü'nün Sakız köyü mevcuttu. Günümüzde ise Küçükso köyünün bir mahallesinin adı Sakız adını taşımaktadır.

akçe).³⁸ Yunus-makarı köyünden 33 hane, 11 mücerred nüfusun öşürleri³⁹ ile Zahracı-bükü (nâm-ı diğer Bozan-bükü ?) köyünden 12 hane, 8 mücerred, 1 şerik, 11 çeltikçi nüfusun öşürleri (579 akçe).⁴⁰

Görüldüğü üzere Candaroğulları Beyliği döneminde Muzaffereddin Medresesi ve Camii'ne yapıldığı anlaşılan vakıflar, 1487 tarihi itibarıyla büyük oranda mevcudiyetini korumuştur. Bu kayıtlara bakıldığında Taşköprü merkezi ve çevresindeki Bel-viran, Bükmüş, Depe-delük, Dereçük, İsa-deresi, Kuyucak, Müderris-bükü, Sakızcık, Yunus-makarı ve Zahracı-bükü olmak üzere toplam 10 ayrı köyden vakıflar yapılmıştır.

1490'lı yıllarda hazırlandığı anlaşılan Kastamonu Vakıf Defteri kayıtlarında bu camii ve medresenin vakıfları ile ilgili az da olsa bilgi bulunmaktadır.⁴¹

Taşköprü kasaba merkezi yakınlarında tahminen 3 muddluk yer, vakf-ı kadîm olarak Muzaffereddin Camii'ne vakıf idi. Bu vakfın 40 akçelik hâsılı, Muzaffereddin Camii'nde hatiplik yapanlar çok eskiden beri hitabet cihetiyle tasarruf etmekte idiler. Kuyucak köyünde 100 akçelik öşür hâsılı Muzaffereddin Medresesi'ne vakıf idi. Bu vakfın hâsılı imâmet cihetiyle ve berât-ı Sultânî ile Mevlânâ Alâaddin tasarruf etmekte idi.

1500'lü yılların başlarına ait kayıtlardan, o dönemden önce Taşköprü Medresesi (Muzaffereddin Medresesi)'nin vakıflarında meydana gelen bazı değişimleri takip edebiliyoruz. Şöyle ki, Osmanlıların Kastamonu'daki ilk hâkimiyet günleri olan Fatih devrinde, medreselere yapılan vakıflardan bazılarının müselleme çiftliklerine dâhil edildiğinin anlaşılması üzerine, Sultan II. Bayezid devrinde yapılan teftişle bu araziler tekrar vakfa çevrilmiştir.⁴² Burada Muzaffereddin Medresesi için verilen hüküm şöyledir:

“Zikr olunan zemin-i Buñama ve Karınca sâbıkan il defter olıncak, Taşköprü kadısı mektubu mucibince mezkûr müselleme çiftliğine zammolunmuş imiş. Hâliyâ Kastamonu kadısı emr-i hümayûnla teftiş idüb, arz-nâme gönderüb zikr olunan iki pâre zemin için, Taşköprü Medresesi'nin, Müderris-bükü nâm vakıf köyünün sınırundan olub, şimdiye dek anuñ öşrü medreseye sarf oluna gelmişdir deyû i'lâm edüb, Sultan Mahmud-tâlebekâhü- hazreti dahi mektub gönderüb, bu ma'nayı ol dahi tahkîk itmegin, pâye-i serîr-i a'laya arz olunub, zikr olunan zeminler vakfa mukarrer olmak buyuruldu. Deftere dahi ol vech üzere sebt olunmak

³⁸ Rüsûm-ı örfiyyesi Ali oğlu Mehmed tımarına kayıtlıdır.

³⁹ Rüsûm-ı örfiyyesi Boyabad'daki Mana kalesi tımar eri Yusuf'un tımarına kayıtlıdır.

⁴⁰ Rüsûm-ı örfiyyesi Koçi Bey tımarına kayıtlıdır.

⁴¹ İBK. MCO. 75, v.86a,86b.

⁴² İBK. MCO. 63, v.89b; Yakupoğlu: *Kuzeybatı Anadolu*, 2009, s.526.

buyurulmağın kayd olundu. Fî evâsıt-ı şehri-i Muharrem el-harâmi sene tis'ın ve tis'ine ve semânîmîetin (899 Muharrem ortası/ 26 Ekim 1493) deyü Defter-i Köhne'ye kayd olunmuş. Ol sebebden kemakân vakfa mukarrer yazıldı.”

Bu belgeden anlaşıldığı üzere, Osmanlı hükümdarı II. Bayezid (1481-1512)'in oğlu Şehzade Mahmud, Kastamonu sancak beyi olarak görev yaptığı sırada (1484-1504),⁴³ adı geçen bu medresenin vakıf kayıtlarını incelemiş, medrese vakfının bozulduğunu tespit ettirerek durumu merkeze bildirmiştir. Neticede Kastamonu kadısının teftişi ile Taşköprü kazasındaki Muzaffereddin Medresesi'nin Müderris-bükü köyü hududunda bulunan ve Fatih Sultan Mehmed (1451-1481) devrinde müselleme çiftliği olarak kaydedilmiş olan Buñama ve Karınca adlı araziler tekrar medrese vakfına dâhil edilmiştir. Buna göre, eskiden olduğu gibi bu arazilerin öşürleri yine ilgili medreseye aktarılacaktır. Böylece Muzaffereddin Medresesi'nin el değiştirmiş vakıf geliri tekrar bu tesise aktarılmıştır. Müderris-bükü adlı köyün ismi, Muzaffereddin Medresesi'ne vakıf olmasından dolayı bu şekilde anılıyor olmalıdır.

Bu belge, Sultan Fatih'in Osmanlı ülkesi genelinde savaş ekonomisi uygulamaları çerçevesinde pek çok vakfı bozarak tımara çevirmesi icraatının 1470'li yıllarda Kastamonu'da da tatbik edilmiş olduğunu göstermesi bakımından kayda değerdir.

Muzaffereddin Medresesi ve Camii'nin vakıfları ile ilgili XVI. yüzyıl ve sonrasına ait bazı kayıtlara da ulaşabiliyoruz. Nitekim 1530 tarihli Kastamonu Muhasebe-İcmal Defteri'nde Muzaffereddin Camii ve Medresesi'nin vakıflarına kısaca yer verilmiştir:⁴⁴

Taşköprü merkezinde 3 muddluk zemin (hâsıl: 40) ile İnallı-pâresi zemini, Kuyucak köyünden 100 akçelik öşür ve Küre kazasına (Devrekâni nahiyesine) bağlı Viran-başı⁴⁵ köyünden bir zemin (hâsıl: 20), Taşköprü'deki Muzaffereddin Camii ve Medresesi için vakfedilmiştir.

Görüldüğü üzere Muzaffereddin Camii ve Medresesi, XVI. yüzyılda da ilmî- dinî bakımlardan Taşköprü'deki işlevini ve önemini muhafaza etmiştir. Diğer taraftan bu eserlerin banileri sayılan Muzaffereddin Yavlak Arslan ve I. Süleyman Paşa'nın tahsislerinden sonraki asırlarda bu tesislerin

⁴³ Hayatı ve Kastamonu valiliği hakkında bilgi için bkz. Yakupoğlu: “II. Bayezid'in Oğlu Şehzade Mahmud'un Hayatı ve Faaliyetleri”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/ 12, 2010, s.319-339.

⁴⁴ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defteri (BOA. TD.)*, Nr. 438, s.626,635.

⁴⁵ Viran-başı köyü, günümüzde Örenbaşı adıyla Devrekâni ilçesine bağlı olup, ilçenin 5 km. güneydoğusunda 1170 rakımdadır.

vakıflarında bir artma olmadığını da söylemek gerekir. Hatta türlü müdahalelerle vakıf gelirlerinde ve çeşitliliğinde azalma olduğu anlaşılıyor. 20 Zilkade 1008 / 2 Haziran 1600 tarihli bir ferman sûreti⁴⁶ bu durumu anlatmaktadır. Belgede anlatıldığına göre, Muzaffereddin Gazi Medresesi ve Camii mütevellisi Seyyid Mustafa, ilgili medrese ve caminin Defter-i Hâkânî'ye icabı gereği kaydolunan köy, dükkân, ev, bağ, bahçe, tarla, çayır gibi vakıflarına her türlü tedbire rağmen müdahale olduğunu dile getiren bir arzuhali Divân-ı Hümayûn'a göndermiştir. Şöyle ki, bir kısım kişiler, ellerinde kadı hücceti veya herhangi bir resmî senet olmadığı halde vakfın mallarına el koymuşlar, kanunsuz olarak vakıf mallarını tasarruflarına almışlardır. Bazıları ise öşür ve resm vermekten imtina etmişlerdir. Ferman suretinden anlaşıldığı üzere devlet, vakıf mütevellisi Seyyid Mustafa'nın şikâyetini göz önünde bulundurmuş ve derhal işlem yapılmasını emretmiştir. Buna göre Defter-i Hâkânî'ye kaydolunmuş vakıf emvaline ve resmlerine müdahale edenlerin elinden bunlar alınacak ve vakıf mütevellisine teslim edilecektir.

Bu ferman suretine göre Muzaffereddin Medresesi ve Camii vakıfları arasında şunlar bulunuyordu: Taşköprü kazasına tâbi beş mahallenin reayasının öşürleri; 13 zemin ve 380 nefer reayanın resmleri; yöreden dükkân hâsılları, arazi mukataaları, buğday ve arpa öşürleri; Kuyucak köyü civarındaki Saraycık yaylağının⁴⁷ ziraat olunan yerlerinin öşürleri; Saray köyü⁴⁸ cemaatine mahsus Kalın-ağıl yaylağının ziraat olunan yerlerinin öşürleri; Hamam-ı Atık (beher yevm 8) ve Hamam-ı Cedîd (fî sene 1550 akçe) adlı hamam hisseleri; bostan, meyve, sebze, kendir ve kovan öşürleri; Taşköprü bozahanesi, bâc-ı bazar, ihtisap ve cürm ü cinayet gelirleri, Taşköprü merkezinde bulunan kapan hissesi, Taşköprü çayırı; Taşköprü'ye tâbi 65 nefer reaya nüfusu, 5 zemin, 6 çayır, 10 bahçe; Müderris (Müderris-bükü) köyü rüsûm-ı örfiyyesi; 8500 akçe tutarında resm-i arûsiyye, ba'd-ı havâ, resm-i zemin, çeltik tohumu, harman hakkı vb. vergi gelirleri; 675 akçe tutarında bağ, bahçe, bostan, meyve vb. ürün öşürleri vd.

Bu bilgilerden sonra ferman suretinde ilgili medrese ve caminin yukarıda zikredilen gelirleri ile bunlardan diğer yerlere (has ve zeamete vb.) ayrılacak hisseler gösterilmiştir. Kalan öşür, kira vb. gelirlerin ise Muzaffereddin

⁴⁶ Muzaffereddin Camii ve Medresesi Vakfı ile ilgili ferman için bkz. *Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Vakfiye Defteri (VGMA. VD.)*, Nr. 1760, s.242-243.

⁴⁷ Bu yaylak adı 1487 tarihli Kastamonu Tapu Tahrir Defteri'nde de geçmektedir. Günümüzde Taşköprü yöresinde ilçenin güneyinde Saraycık Dağı (rakım: 1350) bulunmaktadır. Bu yörede Kapaklı, Köçekli, Yoğunluk adlı köyler mevcuttur. Taşköprü Orman İşletme Müdürlüğü'nün şefliklerinden biri de Saraycık adını taşımaktadır.

⁴⁸ Bu köy, 1530 tarihli Tapu- Tahrir Defteri'nde de Taşköprü'ye bağlı gösterilmiştir.

Medresesi ve Camii vakıfları hâsılları olarak vakıf mütevellisi Seyyid Mustafa ve müştereklerine yeniden tahsisine karar verilmiştir.

Muzaffereddin Medresesi ve Camii'nin XVII-XIX. yüzyıllar boyunca Taşköprü halkına hizmet vermeyi sürdürdüğünü, bu asırlarda da vakıflarla ilgili bazı problemlerin devam ettiğini söyleyebiliriz. Bu yüzyıllara ait arşiv kayıtlarında geçen bilgiler şu şekilde özetlenebilir: 1700 tarihli bir arzda Muzaffereddin vakıfları kâtipliği ile ilgili malumat sunulmuştur. Muzaffereddin Gazi Camii'nin vaizi Mehmed Şakir Efendi iken, bu zatın yaşlılığından dolayı vaizlik, Kasım 1702 tarihinde oğlu Ali Efendi'ye tevdi edilmiştir. 1768 tarihlerinde de camide bir vaizin görevli olduğunu biliyoruz. Ağustos 1712 tarihli bir belgeye göre Muzaffereddin Gazi Medresesi ve Camii'nin Depe-delük köyündeki vakıflarına müdahale edilmesi üzerine, bunun menedilmesi hakkında dilekçe sunulmuştur. Aynı yılın Aralık ayı itibarıyla Muzaffereddin Gazi vakıflarının mütevelliliği İsmail adlı şahsa tevdi edilmiştir. 1719 yılı kayıtlarına göre Muzaffereddin Gazi Camii'nde vazifeli Hasan isimli bir kayyum bulunuyordu. 1752 ve 1754 tarihlerinde de Muzaffereddin Gazi Medresesi ve Camii vakıfları ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Muzaffereddin Gazi Camii'nin imamlık, hatiplik, kayyumluk gibi görevleri, ekseriyetle babadan oğula intikal etmiştir. Nitekim caminin hatibi Abdullah vefat ettiğinde yerine oğlu Mustafa, hatiplik vazifesini uhdesine almıştı (Ekim 1760). Muzaffereddin Gazi Camii'nde imam, kapı müezzini, sala müezzini, hatip, vaiz, sermahfil, nasihatçı (nasih), muarriif, cüzhan, devirhan, duagû gibi vazifeliler bulunuyor ve bunlar geçimlerini Muzaffereddin Gazi vakıflarından temin ediyorlardı. Muzaffereddin Gazi Camii'nde 1811'lerde cami hatibi Ahmed Halife adlı zat idi. Bu görevlilerin camiye tayinleri hakkında XVIII-XIX. yüzyıllara ait belgeler mevcuttur.⁴⁹

Muzaffereddin Camii'nin çevreden gelen su kaynakları vardı. Bu kaynaklara bazen müdahale olduğu anlaşılıyor. Mesela 1855 yılında bu caminin suyunu kendi hanesine çevirerek camiye susuz bırakan Hafız Zihni Efendi adlı zatın, meclis azalığından azline karar verilmiştir.⁵⁰

⁴⁹ Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. *Evkaf Defteri*, Nr. 27122, 27195; İE. EV. 35/ 4014; AE. SMST. II, 2 / 137; İE. EV, 52 / 5739; AE. SAMD. III, 75 / 7585; *Cevdet Evkaf*, Nr. 656 / 33085; İE. EV, 55 / 6112; C. EV, 660 / 33263; AE. SMHD. I, 109 / 7830; C. EV, 561 / 28305; C. EV, 7 / 321; C. EV, 16 / 771; C. MF, 68 / 3353; C. MF, 116 / 5773; C. EV, 422/ 21364; C. EV, 347 / 17611; C. EV, 475 / 24019; C. EV, 115 / 5735; C. EV, 153 / 7642; C. EV, 236 / 11775; C. EV, 375 / 19035; C. EV, 291 / 14847; C. EV, 451 / 22822; C. EV, 480 / 24268; C. EV, 182 / 9079; C. EV, 373 / 18916; C. EV, 328 / 16668; C. EV, 300 / 15299; HAT, 1514 / 60.

⁵⁰ A.MKT.DV, 78 / 63.

Muzaffereddin Camii'nin, XIX. asırda da halkın en önemi uğrak yeri olduğu ve bu mabetle ilgili her gelişmenin devlet yetkilileri tarafından yakından takip edildiği anlaşılıyor. Nitekim Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) zamanında 1883 yılında bu camide asker aleyhine bazı cümleler sarf ettiği tespit edilen Salih Hacı adlı kişi, takibata uğramış ve kasabada oluşturulacak Divan-ı Harp'te yargılanması talep edilmiştir.⁵¹

Muzaffereddin Gazi Medresesi ve Camii'nin vakıf arazileri ve emlakı ile ilgili bazen ihtilaflar çıkmakta idi. Nitekim 1799 tarihli bir belgeden anlaşıldığı üzere Taşköprü kaza merkezindeki Pulcular Mahallesi sakinlerinden Seyyid Mustafa ile Muzaffereddin Gazi vakıflarının mütevellisi diğer Seyyid Mustafa arasındaki ihtilafların halli ile ilgili tedbir alınmıştı. Kastamonu'nun Göl kazasında tımarı bulunan biri ile Taşköprü'nün Bel-viran köyünün öşürlerinin tahsis edildiği Muzaffereddin Vakfı'nın mütevellisi arasında çıkan ihtilaftan ve ahalinin vakfa müdahalesinden de bahsedilmektedir. Muzaffereddin Gazi Medresesi ve Camii'nin vakıf mütevellisi her hangi bir nedenden görevden ayrıldığında veya vefat durumunda uygun olan biri mütevellî nasp edilirdi. Bu durumda genellikle aynı aileden biri mütevellî tayin edilirdi. Mesela 1849 tarihli bir kayda göre Muzaffereddin Gazi vakıfları mütevellisi olan amcasının vefat etmesi üzerine, Seyyid Hüseyin b. Ahmed, tevliyetin uhdesine verilmesini talep etmişti. Buna ilaveten Muzaffereddin Gazi vakıflarına bakan nâzırlar ile vakıf kayıtlarını tutan kâtipler de vakıf görevlileri arasında sayılabilir.⁵²

Öncesinde olduğu gibi, XVIII. yüzyıl boyunca Muzaffereddin Gazi Medresesi'nde vazifeli müderrislerin varlığından haberdarız. 1737 ve 1782 tarihli belgelere göre bu tarihlerde Muzaffereddin Gazi Medresesi'ne müderris tayini yapılmıştı. 1818'de ise bu medrese için imtihanla liyakati ölçülen Mehmed Said Halife, müderris olarak tayin olunmuştu. Medrese dahilinde mescidin ve burada görev yapan imamın varlığından da haberdarız.⁵³

Muzaffereddin Gazi Medresesi ve Camii'nin ihtiyaçlarını karşılayan görevliler vardı. Bunlardan ferraşlar bu binaların temizliğini yaparlar, vakıflardan ücretlerini alırlardı. Yine vakıf binalarının bakımı ve suyuollarının tamiri için meremmetçiler istihdam edilmişti.⁵⁴

⁵¹ Y. PRK. ASK, 18 / 15.

⁵² C. EV, 483 / 24432; C. MF, 100 / 4958; C. EV, 78 / 3870; C. EV, 361 / 18331; C. EV, 89 / 4427; C. EV, 534 / 26960; C. TZ, 146 / 7297; A.MKT.NZD, 1 / 29.

⁵³ C. MF, 55 / 2738; C. MF, 169 / 8418; C. MF, 61 / 3037; C.MF, 100 / 4978; C. MF, 62 / 3096.

⁵⁴ C. EV, 600 / 30292; C. EV, 628 / 31698; C. EV, 348 / 17694.

Muzaffereddin Gazi'nin yaptırdığı ve gelirleri vakıflara ilave olunmuş hamamın bakımı için, vakıf gelirlerinden pay ayrılmıştı. 1720'lerde Taşköprü'deki Muzaffereddin Gazi Hamamı mahsulünden yevmî 10 akçe gelir, ilgili vakfın bünyesine dâhil durumda idi. 1790'da bu hamamın su haznesinin temizliği için vakıf gelirlerinden para tahsis edilmişti. Taşköprü kasaba merkezinde 1840 yılı itibarıyla Muzaffereddin Gazi Vakfı akarından olarak gösterilen hamamın civarda ikamet eden uygun bir talipliye iltizama verilmesine dair karar alınmıştır.⁵⁵

XIX. yüzyıl ortalarında bu cami ve medresenin vakıflarının durumu ile ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır. Osmanlı hükümdarı Sultan Abdülmecid (1839-1861) devrine ait 28 Zilhicce 1267/ 24 Ekim 1851 tarihli bir ferman sûretine göre⁵⁶ Muzaffereddin Medresesi ve Camii'nin o zamanki durumu ile ilgili bilgiler özet olarak şu şekilde verilebilir: Kastamonu eyâleti vâlisi vezir Hamdi Paşa, Kastamonu eyâleti mal müdürü Hasan Şükrü, Kastamonu nâibi ve müftüsü ile Kastamonu evkâf müdürü Ahmed Edîb'e gönderilen tevkiide belirtildiği üzere Kastamonu'ya tâbi Taşköprü kazasında bulunan Muzaffereddin Gazi Camii ve Medresesi vakfının mütevellisi evlatsız olarak vefat etmiştir. Bunun üzerine bu medresenin vakıf hâsılatının eskiden beri devam eden uygulamaya dayanılarak yeniden düzenlenmesi ve ilgili görevlilere taksimi emredilmiştir. Buna göre vakıf hâsılatı olan 43.000 kuruşun 10.540,5 kuruşu hazineye aktarılacak, kalan 30.500 kuruşu ise müderris, hatip, hademe gibi görevlilere tahsis edilecektir. Bu hasılat 42 sehme yani hisseye bölünmüş ve bunun 14 sehmi medresenin müderrisine, 7 sehmi medrese talebelerine ve 21 sehmi ise vakfın masraflarına harcanmak üzere tevliyyete ait olarak mütevellî ve diğer ehl-i mürtezika (vakıf gelirlerinden pay alanlar) arasında taksim olunmasına karar verilmiştir. Buna dair 1158 / 1745 tarihli emr-i şerif ile 1239 / 1824 tarihinde bu emrin yenilenmesine dair diğer bir emr-i şerif dayanak gösterilmiştir.

Bu belgeden anlaşıldığına göre, Muzaffereddin Medresesi, 1850'lerde öğrenci yetiştirmeye devam etmekte olup, burada okuyan talebeye harçlık verilmesi de âdettendi. Medresenin vakfının işleyişini takip eden mütevellî ile ilgili de en hızlı biçimde düzenleme yapılmış ve işleyişin aksamamasına özen gösterilmiştir.

1899-1900 yıllarında Muzaffereddin Camii ve Medresesi tamirden geçirilmiş ve masraflar ise devlet bütçesinden karşılanmıştır.⁵⁷

⁵⁵ C. BLD, 24 / 1192; C. BLD, 109 / 5409; C. EV, 599 / 30217.

⁵⁶ *Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA)*, Nr. 1962 / 39.

⁵⁷ İ.EV, 20 / 1316; BEO, 1256 / 94145; ŞD, 147 / 8.

Muzaffereddin Camii ve Medresesi için, Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan Kastamonu ile ilgili vakıf defterlerinde kısa bilgi içeren başka kayıtlar da mevcuttur.⁵⁸

XX. yüzyıl başlarında Muzaffereddin Medresesi, devrin şartlarına uygun bir şekilde işlevini devam ettirmiştir. 1903 tarihli Kastamonu Vilâyet Salnâmesi'ne göre Muzaffereddin Gazi İnas (Kız) Mektebi, Taşköprü'deki eğitim kurumlarının başında geliyordu. Burada o tarihte 70 kız çocuğu öğretim görüyordu. Muallimesi ise Hafize Hanife Hanım idi. Bu çerçevede medrese, yerini yavaş yavaş modern eğitim kurumlarına bırakmış görünüyor.

5. Muzaffereddin Gazi Medresesi ve Camii'nin Taşköprü Tarih ve Kültüründeki Yeri

Taşköprü yöresi, Selçuklular devrinde XI. yüzyıl son çeyreğinde Kastamonu ile birlikte Emir Kara Tegin vasıtasıyla Türk idaresi altına sokulmuş, XIII. yüzyıl boyunca Çobanoğulları, 1460 tarihine kadar ise Candaroğullarının yönetiminde kalmıştır. Bu günkü Taşköprü kaza merkezi, Çobanoğulları zamanında kurulmuş, Candaroğulları devrinde gelişmiştir. Taşköprü'nün çevresinde başta Afşar, Üreğir gibi Oğuz boyları olmak üzere muhtelif Türk boylarının kurmuş olduğu köylerin sayısı bir hayli fazladır.⁵⁹ Taşköprü'nün Türk ve İslam kültür merkezli gelişiminin sağlanmasında büyük paya sahip olan şahıs hiç şüphesiz Muzaffereddin Yavlak Arslan'dır. Kastamonu'nun Türkler tarafından fethi ve iskânı ile ilgili çok kıymetli bilgi veren Saltuknâme adlı destanî eserde Muzaffereddin Gazi veya Melik Muzaffereddin şeklinde kendisinden övgüyle bahsedilen⁶⁰ bu Selçuklu Uc beyi, Çobanoğulları hükümdarı sıfatıyla Kastamonu ve Taşköprü'ye yatırım yapmıştır. Onun bu kasaba merkezinde inşa ettirdiği medrese, camii, hamamlar, zaviye, çeşme ve bu eserler için tahsis ettiği vakıflar buna dair örnekler arasındadır. Bu hükümdarın Taşköprü halkının hafızasında ve gönlünde ayrı bir yeri vardır. Bu beyle ilgili halk arasında anlatılagelen bazı menkıbeler tespit edilebiliyor. Buna göre o, yöre insanının gözünde Taşköprü'yü fetih ve imar etmiş, su kanalları açtırmış, kasabaya ruhunu kazandırmış âlicenap bir beydi.

⁵⁸ Muzaffereddin Camii ve Medresesi için İsmihatun'un nükûd vakfını gösteren kayıt için bkz. VGMA. Esas 417, Sıra 339; Muzaffereddin Medresesi vakfı için bkz. VGMA. Esas 10/1, Sıra 872.

⁵⁹ Bunun için bkz. Yakupoğlu: "Kastamonu'nun Taşköprü Kazasında Türk Boyları ve Bunlarla İlgili Yer Adları", *İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, Kastamonu, 18-20 Eylül 2003, (Ankara,2005), s.1-14.

⁶⁰ Yakupoğlu: "Kastamonu Adının Ortaya Çıkışını Anlatan En Eski Kaynak: *Saltuknâme*", *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, Prof. Dr. Refik Turan Özel Sayısı, Yıl: 5, Cilt: 5, Sayı: 16 (Eylül,2014), s.200-220.

Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın kendisi kadar, inşa ettirdiği cami ve medresesi de Taşköprü halkı için ayrı bir değer taşımaktadır. Çünkü bu camide ibadet eden halkın çocuklarının, gençlerinin orta düzeyde tahsil gördüğü yer, Muzaffereddin Gazi Medresesi adıyla bilinen bu tesis olmuştur. Medresenin hizmet vermesinin devamlılığı açısından Candaroğlu I. Süleyman Paşa'nın katkılarını da burada yeniden hatırlamakta fayda vardır. Diğer yandan Süleyman Paşa'nın, egemenliğine son verdiği Çobanoğulları hükümdarının yaptırdığı bir esere sahip çıkması da ayrıyeten takdire sayandır.

Medrese ve cami, Taşköprü ilçe merkezinde Cami Mahallesi hudutları içinde bulunuyordu. Bu mahalle, muhtemelen bu medrese ve caminin inşası sonrası teşekkül etmiş olmalıdır. 1487 tarihinde bu mahalle 32 hane, 15 mücerred nüfus barındırıyordu. Mahallenin adı zamanla Camiikebir olarak değişime uğramıştır. Bugün de bu şekilde bilinmektedir. 1840'larda Camiikebir Mahallesi'nin nüfusu 124 hane kadardı. 1890'larda ise başka mahallelerin kurulmasıyla Camiikebir Mahallesi'nin nüfusunda azalma görülmüştür. Bu tarihte mahallede 58 hanede 327 kişi yaşıyordu. Muzaffereddin Medresesi'nde tahsil görenler elbette sadece bu mahalleden gelmiyor, diğer mahallelerden ve daha çok köylerden tahsil için gelenler de bu medresede istihdam ediliyordu.

Medresede Candaroğulları zamanında ve sonrasında bazı ünlü müderrisler dersler vermiş, bunlar gelecekte büyük âlimlerin yetişmesi noktasında hizmet etmişlerdir. Nitekim ünlü Osmanlı âlimi Taşköprülüzâde'nin büyük dedesi olan Mevlânâ Hayreddin Halil b. Kasım b. Hacı Safâ, Candaroğlu İsmail Bey devrinde yani XV. yüzyıl ortalarında uzun yıllar bu medresede dersler vermiş, talebeler yetiştirmiştir. Hayreddin Halil, Osmanlı ilim adamlarından Molla Yegan'ın öğrencilerinden idi. Şöyle ki o, Edirne ve Bursa gibi Osmanlı kentlerindeki medreselerde yüksek tahsil yapmış, devrin en ünlü âlimlerinden dersler almış; tefsir, hadis, fıkıh, kelam gibi konularda ihtisas sahibi olmuştur. Yine o, Bursa'da Molla Yegan'ın medresesinde dânişmend olarak çalışmıştır. Nihayet Candaroğlu İsmail Bey'in Molla Yegan'dan ricası üzerine Hayreddin Halil, memleketi olan Kastamonu'ya dönmüştür. İsmail Bey, Hayreddin Halil'i, Taşköprü'de faaliyet gösteren Muzaffereddin Medresesi'ne müderris tayin etmiş ve ona medrese gelirlerinden yevmî 30 akçe (aylık 900 akçe) maaş bağlamıştır. Ayrıca ona Küre bakır madenleri gelirinden yevmî 50 akçe (aylık 1500 akçe) ilave ücret tahsisinde bulunmuştur.

Fatih Sultan Mehmed, 1460 yılında Kastamonu ve havalisini Osmanlı topraklarına kattıktan sonra, tabii olarak Hayreddin Halil'in çalıştığı Taşköprü'deki Muzaffereddin Medresesi de Osmanlı hukukuna bağlanmış

oldu. Bunun üzerine Hayreddin Halil, Küre bakır gelirlerinden aldığı aylık 1500 akçeyi almayı terk etmiş ve şanına yaraşır şekilde büyük bir erdemlilik örneği göstermiştir. Fatih, zamanla İstanbul'da Sahn-ı Seman Medreseleri'ni inşa edince, sultanın hocası Mevlânâ Hayreddin, Taşköprü'de ikamet eden Hayreddin Halil'in kendisinden de ders aldığını, onu yakından tanıdığını söylemiş, Hayreddin Halil'i padişaha övmüş ve onun İstanbul medreselerinde ders verebilecek kudrette bir âlim olduğunu dile getirmiştir. Bunun üzerine Fatih, onu İstanbul'a davetle müderris tayin etmek istemiş ise de Hayreddin Halil, bunu kabul etmemiş ve Taşköprü'deki ikametini sürdürmüştür. O, Fatih'in cazip tekliflerini reddetmiş ve hatta onun baskılarına boyun eğmemiştir. Bu duruma sinirlenen Fatih, Hayreddin Halil'i Muzafferredin Medresesi müderrisliğinden azletmiştir. Fatih'in hesabına göre, bu zat İstanbul'a iş istemeye gelecektir. Sultan da onu zorla ikamete tabi tutacak ve medreselerinde ders vermeye ikna edecektir. Bunu haber alan Hayreddin Halil, İstanbul'a gitmekten vaz geçmiştir. Yöredeki bazı ileri gelen zenginler, Hayreddin Halil'in parasızlıktan dolayı yolculuğa çıkamadığını zannederek ona 10 bin akçe harçlık gönderdilerse de, o zat bunu şiddetle reddetmiş ve Muzafferredin Medresesi'ndeki müderrislik görevini de bırakmak zorunda kalmıştır. Hadiseyi duyan Bakır Küresi (bugünkü Küre ilçesi) ileri gelenleri, onu ikna ederek Küre kasabasına götürmüşlerdir. Hayreddin Halil burada halka vaz u nasihatlerde bulunarak kalan ömrünü tamamlamış ve 879/ 1474 yılında burada vefat etmiştir. Bu kasabadaki camiinin bahçesine defnedilmiştir. Hayreddin Halil'in, aldığı dolgun maaş karşılığında kırk yıla yakın müddetle müderrislik yaptığı, Taşköprülüzâde tarafından dile getirilmiştir. Bu zat, özellikle tefsir ve hadis ilimleri üzerine ihtisas sahibi olup, Muzafferredin Medresesi'nde bu alanda çok sayıda talebe yetiştirmiş idi.⁶¹

Hayreddin Halil'in, Fatih gibi büyük ve kudretli bir hükümdarın teklif ve baskılarına rağmen İstanbul'a gitmeyişi, onun ilmî üstünlüğünü gösterdiği gibi, o yıllarda Muzafferredin Medresesi'nin ilmî seviyesinin yüksekliğini de göstermesi bakımından dikkate değerdir. Medresenin bu kadar yüksek bir itibara kavuşmasında Candaroğulları beylerinin, özellikle de İsmail Bey'in gayretleri inkâr edilemez.

XV. yüzyıl sonlarında Muzafferredin Medresesi'nde geleceğin ünlü mutasavvıfı ve Kastamonulu ilim ehli Şeyh Şa'ban-ı Velî de çocukluğunda

⁶¹ Taşköprülüzâde: *Eş-Şekâ'iku'n-Nu'mâniye Fî 'Ulemâi'd-Devleti'l-'Osmaniye*, Nşr. A. Subhi Furat, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul,1985, s.120-123.; Edirmeli Mecdî Efendi: *Tercüme-i Şakayık-ı Numaniye*, Dârü't-Tibaatü'l-Âmire, İstanbul, 1269, s.139-142; Nevzade Atâyi: *Şakayık Zeyli*, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1268, s.30,518; Y. Yücel: "Çobanoğulları", *TDV. İA.*, 1993, C.8, s.354-355.

eğitim almıştı. Şa'ban-ı Velî, tahminen 9-10 yaşlarında Muzaffereddin Gazi Medresesi'ndeki eğitimine başlamış ve 13 yaşlarında eğitimini bitirmiştir. Şa'ban-ı Velî'nin bu medresede eğitim gördüğü yıllarda medrese imamı Mevlânâ Alâaddin adlı bir zat idi. Yukarıda da zikri geçtiği üzere Taşköprü'ye bağlı Kuyucak köyünde 100 akçelik vakıf geliri imamet cihetiyle Mevlânâ Alâaddin'in tasarrufunda idi. "Mevlânâ" tabirini o devirde kadılar ve müderrisler yani kalem ehli kullanmakta idi. Dolayısıyla bu zat aynı zamanda medresede ders de vermiş olmalıdır. Yani medrese ve cami görevlilerini birbirinden bağımsız olarak ele almak uygun olmayacaktır. Hatipler, imamlar, müezzinler, müderrisler hem caminin ve hem de medresenin elemanı sayılmalıdırlar. Esasen camiler de çoğu zaman medreselerin fonksiyonunu icra etmekte idiler. Konumuza dönecek olursak Şa'ban-ı Velî, tahsil düzeyini arttırmak için Muzaffereddin Gazi Medresesi'ni yetersiz görmüş olacak ki, bu zat Kastamonu merkezindeki medreselerde tahsil görmek için bu vilayet merkezine gitmiştir. Dolayısıyla 1500'lü yılların başlarında Muzaffereddin Medresesi'nin üzerinde Kastamonu'da daha saygın medreseler bulunuyordu. Kastamonu'nun eski bir başkent ve bilahare Osmanlı Sancak merkezi olması hasebiyle bu durumda yadırganacak bir şey yoktur.

Taşköprü Medresesi olarak da kayıtlarda karşımıza çıkan Muzaffereddin Medresesi'nde XVI. yüzyılda da bazı mühim şahsiyetler müderrislik yapmışlardır. Bunlardan biri Molla Şücâeddin Süleyman b. Halil el-Mahmudî'dir. O, 25 akçe gündelik maaşla bir müddet bu medresede ders vermiştir. XVII. yüzyılda ise bu medresede ders veren müderrislerden birisi Molla Sahaf Tâceddin idi. O, Anadolu'dan İstanbul'a gitmiş, çeşitli medreselerde görev almış; Edirne'de Şeyhî Çelebi Medresesi müderrisliğinde bulunmuştur. Ancak azlolunarak bilahare Kastamonu merkezinde bulunan Atabey Gazi Medresesi'ne tayin olmuştur (Safer 1012/ Temmuz 1603). Burada fazla kalmayan Molla Sahaf Tâceddin, Taşköprü'deki Muzaffereddin Medresesi'ne naklolunmuştur (Rabiulevvel 1013/ Ağustos 1604). Bu medresede müderrisliğe devam ederken vefat etmiştir (1015 senesi son ayları/ Şubat- Mart 1607).⁶² Onun Taşköprü'de vefat etmesi, mezarının da bu kasabada olması anlamını taşısa da, bu konuda özel bir araştırma yapılması şarttır.

Her şeye rağmen XVI-XVII. yüzyıllarda bu medresenin öneminde bir miktar azalma olduğu görülür. Çünkü bu asırlarda Kırım'dan Sinop'a ve oradan Taşköprü'ye ulaşan ticaret yolu önemini kaybetmeye başlamıştır. Bu çerçevede Taşköprü nüfusunda da bir durağanlık yaşanıyordu. Bunun

⁶² Nevzade Atâyi: *Şakayık Zeyli*, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1268, s.30,518.

yanında İstanbul, bir Osmanlı başkenti ve büyük şehir olması hasebiyle ünlü müderrislerin tercih yeri olmuştu. Taşköprü'yü bir kenara bırakalım, Kastamonulu ilim adamları bile gözünü artık İstanbul'a dikmekte idi. İşte bu ve bunun gibi nedenlerden dolayı XVI. yüzyıl sonrasında Muzaffereddin Medresesi'nin beklenen ilgiyi görmesi mümkün olmadı. Buna rağmen bugünkü anlamda lise düzeyinde veya taşrada eğitim-öğretim yapan yüksekokullar statüsünde hizmet sunmayı sürdürdüğünü de kabul etmek gerekir.

Sonuç

Çobanoğulları Uc Beylerbeyi Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın 1280'li yıllarda Taşköprü'de yaptırdığı ve bundan kırk yıl sonra Candaroğlu I. Süleyman Paşa'nın yeniden ayağa kaldırdığı Muzaffereddin Camii ve Medresesi, Taşköprü'nün birkaç asır boyunca kalbi ve simgesi rolünü üstlenmiştir. Bu tesisler Çobanoğullarından Candaroğullarına oradan ise Osmanlı dönemi Müslüman Türk toplumuna ilmî ve kültürel miras olarak intikal etmiştir. Ancak bu eserler, Cumhuriyet'in ilk yıllarında 1927 yılında Taşköprü'de vukua gelen büyük bir yangınla küle dönmekten kurtulamamışlardır. Hatta Camiikebir Mahallesi neredeyse tamamen yok olmuştur. Bu eserlerden günümüze hatıra olarak Camiikebir mahalle adı, Yeni Cami, Yeni Hamam, Muzaffereddin Bey Hamamı gibi tesisler ile Muzaffereddin Medresesi kitabesi, vakfiyesi ve diğer bazı vakıf kayıtları kalmıştır. Ayrıca bu tesisleri yaptıran Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın adı Taşköprü'de bir ilköğretim okulunda (Muzaffereddin Gazi İlkokulu) ve cadde adında (Muzaffereddin Gazi Caddesi) yaşatılmıştır. 1928 yılına ait Taşköprü şehir haritasında da, kasabayı tam ortadan baştan başa kat eden Muzaffereddin Caddesi görülebilmektedir. Yine aynı haritada, Kız Mektebi Sokağı'nın sol köşesinde 117 numarada Muzaffereddin Camii Arsası gösterilmiştir. Bu harita, Taşköprü yangınından bir yıl sonraki şehir yerleşim planını (projesini) ifade etmesi bakımından önemlidir.

Kastamonu şehir merkezinde ise bu hükümdarın yaptırdığı cami, medrese ve kendisinin metfun bulunduğu kabristanın var olduğu Muzaffereddin Mahallesi adı kalmıştır. Bu mahallenin ismi de son asır içinde Saraçlar Mahallesi ismini almıştır. Bu mahalle dâhilinde Muzaffereddin Sokak adı ise elan kullanılmaktadır.

Taşköprü tarih ve kültürü bakımından önemli mimari eserlerin başında gelen bu medrese ve cami, aslına sadık kalınarak yeniden inşa edilse iyi olurdu. Ancak caminin orijinal yapısı hakkında çok az şey biliyoruz. Medrese için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Medresenin yangından sonraki durumunu gösteren bir fotoğrafı ne mutlu ki günümüze ulaşmış

bulunuyor. Bu tesisin inşa veya tamir kitabesi de kırık da olsa bugüne gelmiş durumdadır. Dolayısıyla buralardan yola çıkarak, Taşköprü'de 730 yıllık bir maziye sahip, ata yadigârı bu eseri fizikî ve ruhî manada canlandırmak amacıyla bu medresenin modern tarzda işlevini yürütecek yeni bir okul inşa edilebilir. Muzaffereddin Gazi, Yavlak Arslan, Candaroğlu Süleyman Paşa, Hayreddin Halil, Şa'ban-ı Velî gibi o dönemi bize hatırlatacak olan büyüklerin isimleri yeni eğitim ve kültür kurumlarına, sosyal tesislere isim olarak verilebilir. Bu zatları öğrencilere tanıtıcı programlar düzenlenebilir, bu şahısların büstleri bir parka konulabilir. Bu şekilde yerel tarihin ortaya çıkarılmış maddi- manevi tüm birikimleri, milli manada büyük bir binanın sağlam tuğlaları işlevini görecektir.

Kaynakça

A. Arşiv Belgeleri

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defteri* (BOA. TD.), Nr. 23M.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defteri* (BOA. TD.), Nr. 438.
- Candaroğlu İsmail Bey'in Filibe'deki 876 Şevval / Mart 1472 ve 882/ 1477 Tarihli Vakfiyeleri* (VGMA. V.D. Nr. 628, s.449,450, s.23).
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları* (İBK. MCO.), Nr. 63.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları* (İBK. MCO.), Nr. 75.
- Muzaffereddin Camii- Medresesi Vakfı Ferman Süreti* (VGMA. VD.), Nr. 1760, s.242-243.
- Muzaffereddin Camii- Medresesi Vakfı Ferman Süreti* (VGMA. VD.), Nr. 1962/ 39.

B. Çeviri Kaynaklar ve Araştırma Eserleri

- Ahmed Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri (Mevlânâ ve Etrafındakiler)*, Çev. Tahsin Yazıcı, Remzi Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul,1986, C.I; C.II, İstanbul 1987.
- Aksaraylı Mehmed Oğlu Kerimüddin Mahmud, *Müsâmeret ül-Ahbâr (Moğollar Zamanında Türkiye Selçukluları Tarihi)*, Mukaddime ve Haşiyelerle Tashih ve Neşreden: Dr. Osman Turan, TTK, 2. Baskı, Ankara 1999.
- Aksarayî, *Müsameretü'l-Ahbar*, Çev. M. Öztürk, TTK, Ankara,2000.
- Anonim Selçuknâme (Farsça)*, Nşr. F. N. Uzluk, *Anadolu Selçukluları Tarihi III*, Ankara,1952.
- Cahen, C., *Osmanlı'dan Önce Anadolu'da Türkler*, İstanbul,1984.
- , "Questions d'Histoire de la Province de Kastamonu au XIIIe Siecle", *SAD*, III, (Ankara,1971), s.145-158.
- Çifçi, F., *Kastamonu Camileri- Türbeleri ve Diğer Tarihî Eserler*, 4. Baskı, Ankara, 2012.
- Edirneli Mecdî Efendi, *Tercüme-i Şakayık-ı Numaniye*, Dârü't-Tıbaatü'l-Âmire, İstanbul, 1269, s.139-142.
- Gedik, A., *Candaroğulları Beyliği Mimarisi'nde Celî Yazı*, Selçuk Üniversitesi SBE. Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Konya,2005.
- Georges, P., *Relations Historiques*, Çev. İlcan Bihter Barlas, *Bizanslı Gözüyle Türkler*, İlgî Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2009.
- Gökoğlu, A., *Paflagonya*, Doğrusöz Matbaası, 1952.

- Gömeç, S. Y., "Türk Kültüründe Kök Börüler ve Arslanlar", *Türk Tarihinden İzler II*, Berikan Yayınevi, Ankara 2014, s.29-44.
- İbn Battûta, Ebû Abdullah Muhammed Tancî, *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, Çev. A. Sait Aykut, Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2014.
- İbn Battûta Seyahatnamesinden Seçmeler*, Haz. İ. Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2000.
- İbn Bibi, *el-Evâmirü'l-Alâiyye fi'l-Umûri'l-Alâiyye*, Çev. M. Öztürk, C.II, Ankara 1996.
- Kopraran, K. Y., "Memlûk Kaynaklarına Göre XV. Yüzyılda Kastamonu ve Çevresi" *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu, Tebliğler* (Ankara 1989), s.21-22.
- Mehmed Behçet, *Anadolu Türk Âsâr ve Mahkûkâtı Tetebbuâtına Esas Kastamonu Âsâr-ı Kadimesi*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1341.
- , *Kastamonu Âsâr-ı Kadimesi, (Kastamonu Eski Eserleri)*, 1925, Haz. M. S. Cihangir, Kastamonu 1998.
- Nevzade Atâyi, *Şakayık Zeyli*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1268.
- Öden, Z. G., "Türkiye Selçuklu Sultanı II. Gıyâseddin Mesud Hakkında Bazı Görüşler", *Bellekten*, C. LXI, S.231, (Ağustos 1997), s.287-300.
- , "Umuroğulları Hakkında Bazı Görüşler", *XII. Türk Tarih Kongresi Ayırbaşım*, TTK, Ankara 1999, s.589-594.
- Özkarıcı, M., *Candarogulları Beyliği Mimari Eserleri*, Atatürk Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1992.
- Sümer, F., "Anadolu'da Moğollar", *SAD I.*, (Ankara 1970).
- Taş, K. Z., "Kuzeybatı Anadolu'da Az Bilinen Bir Beylik: Umuroğulları", *XII. Türk Tarih Kongresi Ayırbaşım*, TTK, Ankara 1999, s.595-603.
- Taşköprülüzâde, eş-Şekâ'iku'n-Nu'mâniye fi 'Ulemâi'd-Devleti'l-'Osmaniye, Nşr. A. Subhi Furat, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1985.
- Tarih-i Âl-i Selçuk (Anonim Selçuknâme)*, Çev. H. İbrahim Gök, Fahrettin Cosguner, Atıf Yayınları, Ankara 2014.
- Togan, Z. V., *Umumî Türk Tarihine Giriş*, Enderun Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul 1981.
- Turan, O., *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993.
- : *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar*, TTK, Ankara 1988.
- Uçar, A., *Kastamonu ve İlçelerinde Satılan Vakıf Eserleri*, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Lisans Tezi, Ankara 1998.

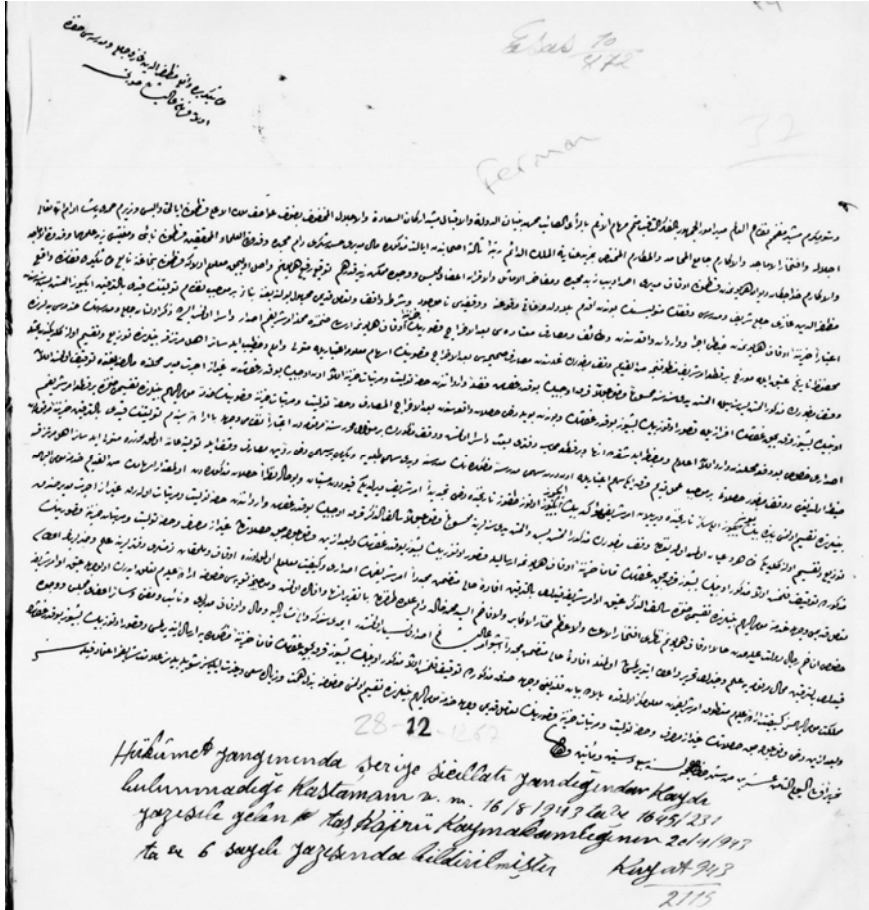
- Uzunçarşılı, İ. H., *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK, Ankara 1988.
- Yakupoğlu, C., “II. Bayezid’in Oğlu Şehzade Mahmud’un Hayatı ve Faaliyetleri”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/ 12, 2010, s.319-339.
- , “Kastamonu Adının Ortaya Çıkışını Anlatan En Eski Kaynak: *Saltuknâme*”, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, Prof. Dr. Refik Turan Özel Sayısı*, Yıl: 5, Cilt: 5, Sayı: 16 (Eylül,2014), s.200-220.
- , “Kastamonu’nun Taşköprü Kazasında Türk Boyları ve Bunlarla İlgili Yer Adları”, *İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, Kastamonu 18-20 Eylül 2003, (Ankara,2005), s.1-14.
- , *Kuzeybatı Anadolu’nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu- Sinop- Çankırı-Bolu) XIII-XV. Yüzyıllar*, Gazi Kitabevi, 1. Baskı, Ankara 2009.
- , “Nasreddin Hoca Kastamonulu mu?”, *Beş İnci Mevsim (Dergisi)*, Yıl: 1, S.2 (2001), s.6-10.
- Yaman, T. M., *Kastamonu Tarihi I (XV. Asrın Sonlarına Kadar)*, Ahmed İhsan Matbaası, 1935.
- Yazıcıoğlu Ali, *Selçuknâme*, TDK. Fotokopi/156, Kayıt Nr.252.
- Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Selçuklu Tarihi)*, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2009.
- Yücel, Y., *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I*, TTK, Ankara 1991.
- , “Çobanoğulları”, *TDV. İA.*, 1993, C.8, s.354-355.
- , “Çobanoğulları Beyliği”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi (DTCFD)* Cilt: 23, Sayı: 1-2, s.61-73.
- Zachariadou, E., “Pachymeres’e Göre Kastamonu’da “Amouroi” Ailesi”, *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. XVI, Çev. Z. Günel Öden, İzmir 2001, s.225-237.
- , “Pachymeres on the “Amourioi” of Kastamonu”, *Byzantine and Modern Greek Studies*, III, Birmingham, 1977, s.57-70.

EKLER

BELGELER

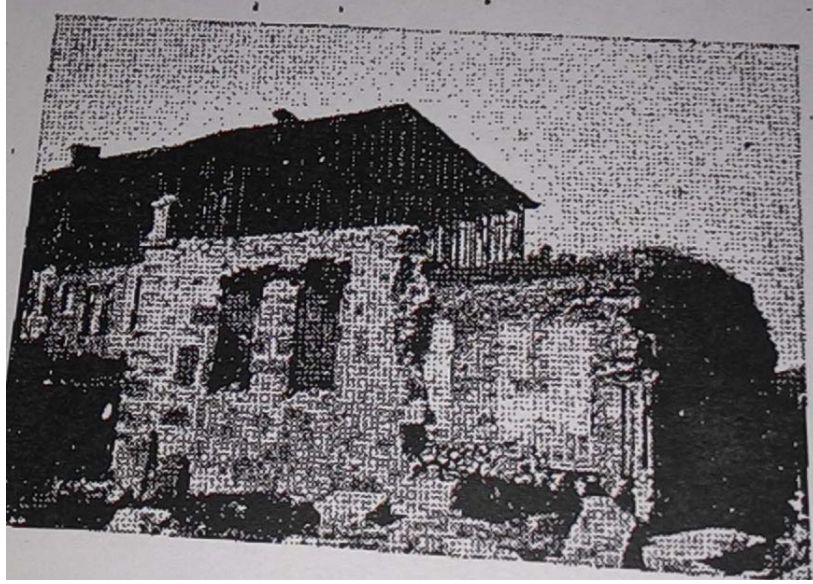
وکرا اولان زینت بو کاه و قدیم سابقا ایدر قتل اولماقتا
 طاش کوبرس قاشی مکتوز بو صنفی مد کورلم بعلکته هنم اولمنی لایق
 حالیا قشونه قاشی لرمها بونله قیغینتی ایدر و عرصه نام
 کوندریب ذکر اولان ایکن یاز رسن لچون طاش کوبرس
 درسه سنک مدرسن بوک نام وقف کونیکه سنورننگ اولعبیر
 شهر یا ده انوکه عشره مدرسه صرف اولونکونور دیور علام
 لور و لطان محمود مال بناه حضرت ولی مکتوب کوندریب بومعنا ی
 لوله و حق تحقیق اعلیٰ پنایه سیرید اعلیٰ به عن اولمنی ذکر اولان
 زینت و فق مور اولوب بویردی و قتی و فی اول و بولرز
 نکت اولنماق بویلمن قتل اولنده لولمط سهر محرم اکرام
 لبع و سحر فعا مایه و و هر کسه به قته اولمنی اوله
 کاکا تا و قش مور مار لدر

Belge 1.) Taşköprü'de Muzaffereddin Gazi Medresesi'nin tımara çevrilmiş bazı vakıflarının Şehzade Sultan Mahmud'un Kastamonu valiliği sırasında (1484-1504) yeniden vakfa tahvil edildiğine dair belge (İBK. MCO. 63, 89b).

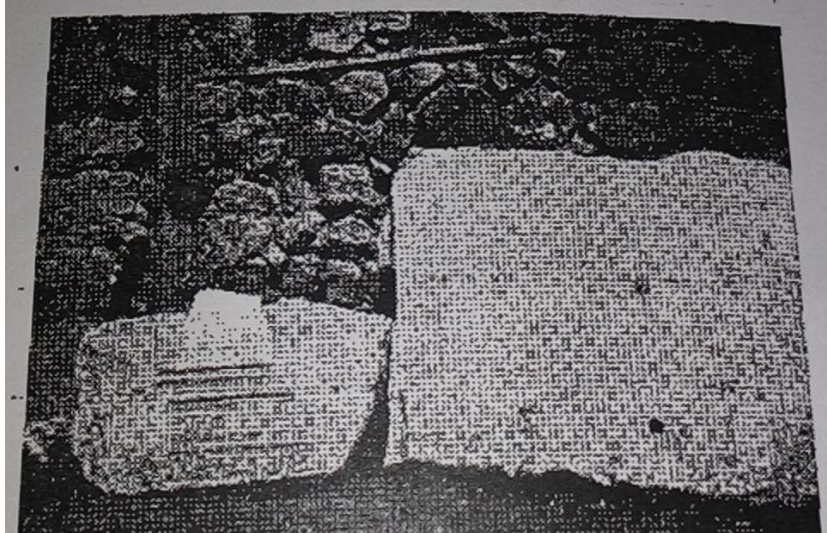

Belge 2.) Taşköprü’de Muzaffereddin Gazi Medresesi ve Camii ile ilgili 28 Zilhicce 1267/ 24 Ekim 1851 tarihli Ferman Süreti (VGMA. Nr. 1962/ 39).

RESİMLER

Resim 1.) Muzaffereddin Gazi Medresesi'nin 1927 Yılı Taşköprü Yangını Sonrası Harap Durumu (T. M. Yaman: Kastamonu Tarihi, 1935).

Resim 2.) Muzaffereddin Gazi Medresesi'nin 1927 Yılı Taşköprü Yangını Sonrası Kırık Kitabesi (T. M. Yaman: Kastamonu Tarihi, 1935).

Resim 3.) Muzaffereddin Gazi Medresesi Taş Kitâbesi'nin 1927 Yılı Taşköprü Yangını Öncesi Sağlam Durumu (M. Behçet: Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi, 1925).

Resim 4.) Muzaffereddin Gazi Medresesi Taş Kitâbesi'nin Kırık Parçası (Kastamonu Müzesi Envanter Defteri).

Resim 5-6.) Muzaffereddin Gazi Medresesi Taş Kitâbesi'nin Kırık Parçaları (Fot. Ahmet Gedik).

Resim 7.) Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın Kastamonu Şehir Merkezinde Metfun Bulunduğu Kabristan (Fot. Cevdet Yakupoğlu).

Resim 8.) Muzaffereddin Gazi Hamamı- Taşköprü (Fot. Mustafa Gökmuharremoğlu).